

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Václav Paštěka

Xie Tiao (464–499): Člověk a příroda v básních ze Xuanchengu

Xie Tiao (464–499): Man and nature in poems from Xuancheng

Praha 2014

vedoucí práce: prof. PhDr. Olga Lomová, CSc.

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí mé práce paní prof. PhDr. Olze Lomové, CSc. za velkou ochotu, trpělivost a cenné rady a připomínky k mé bakalářské práci.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. 8. 2014

Václav Paštěka

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat způsob zobrazení přírody a význam tohoto tématu v tvorbě básníka přírodní lyriky raného středověku Xie Tiaoa. Zájem je soustředěn na básně, které složil během svého působení v oblasti Xuanchengu v letech 495 – 497. Básně z tohoto období jsou považovány za vrchol Xie Tiaovy tvorby.

Práce sestává ze čtyř částí. Po stručném úvodu následuje kapitola, kterou tvoří básníkův životopis, historický kontext doby a stručné shrnutí zobrazování přírodních motivů v čínské poezii. Další a nejdůležitější část tvoří rozbor přírodních motivů v básních. Je rozčleněn do čtyř podkapitol podle místa, které příroda v básních zaujímá. Na základě citovaných básní nebo jejich částí se snažíme vyložit specifitu tématu přírody v jeho básních. U většiny básní se pokoušíme také vyložit alespoň ty nejdůležitější a nejznámější literární narážky, které jsou podstatné pro pochopení básní. V závěru shrnujeme získané poznatky.

Klíčová slova

Xie Tiao 謝朓, přírodní lyrika, Šest dynastií 六朝, Xuancheng 宣城

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to define the way of nature depiction and the importance of this topic in the nature poetry by early medieval poet Xie Tiao. The interest is focused on the poems written during his time in Xuancheng in the years 495-497. Poems from this period are considered to be the culmination of a Xie Tiao literary career.

The work consists of four parts. A brief introduction is followed by a chapter with the poet's biography, historical context of the time and a brief summary of how nature as a theme is embedded in the chinese poetry. The next and the most important part is dedicated to the analysis of the theme of nature in the poems. It is divided into four subsections according to the place the nature in the poems takes. With the help of the citation of the poems or their parts we try to present the specificity of nature theme in his poems. We also try to explain for most of the poems at least the most important and well-known literary allusions, which are essential to understanding the poem. In the conclusion we summarize the information learned.

Key words

Xie Tiao 謝朓, nature poetry, Six dynasties 六朝, Xuancheng 宣城

Obsah

1. Úvod	7
2. Xie Tiao a jeho doba	9
2.1 Xie Tiao - básník ve stínu	9
2.2 Historický kontext Xie Tiaovy doby	15
2.3 Nástin vývoje přírodních motivů v poezii	17
3. Zobrazení přírody v básních ze Xuanchengu	21
3.1 Příroda jako prostředek identifikace místa, času či navození nálady	25
3.2 Pozorování přírody z hlediska statického pozorovatele	36
3.3 Toulky přírodou	45
3.4 Xuanchengská báseň – zátiší	50
4. Závěr	52
Prameny a literatura	53
Příloha	56
Překlady vybraných básní	56
Na cestě do Xuanchengské komanderie, z Nového lesa směrem k Prkennému mostu	56
Zakládání příbytku	57
V poustevnické pracovně sleduji skutečnost	58
Z výšky [sídla] Xuanchengské komanderie vyhlížím do dálky	59
V klidu sedím v poustevnické pracovně v [úřadovně] komanderie – odpověď panu Lüovi z právního úřadu	60
Toulám se pohořím Jingting	61
Obětuji v chrámu na hoře Jingting	62
Zimního večera odpočívám od úředních záležitostí	63
Ze zadní studovny vyhlížím do dálky	64
Nově postavené severní okno, skládám [variaci] v souladu [s básní] pomocníka Hea	65
Ležím nemocen v komanderii, podávám zprávu nadřízenému Shenovi	66
Za západu slunce smutně se rozhlížím	67
Postrádám starou přítelkyni	68
Doprovázení Jianga z armádního úřadu, Tana správce záznamů a Zhua Synovsky oddaného a neúplatného, při jejich návratu do hlavního města	69
Píseň podzimního bambusu	70
Doprovázím [přítele] a loučíme se u říčky	71
V harmonii s básní „Procházka zahradou“ od obětníka Shena	72
Chystám se putovat k řece Xiang a vydat se kolem Klikaté bystřiny	73

1. Úvod

Jedním z nejvýznamnějších průkopníků přírodní lyriky v čínské poezii je básník Xie Tiao, synovec Xie Lingyunův, který působil u dvora vládců Jižních Qi během 5. století n. l. Z jeho bohaté tvorby se dochovalo přibližně 150 básní. Xie Tiao je básník, kterému není věnováno příliš mnoho literatury, avšak jeho tvorba si našla, skrze překlady do angličtiny a také některých dalších evropských jazyků, cestu také k evropským čtenářům. Tento autor stojí ve stínu svých známějších předchůdců i následovníků, avšak je jisté, že bez jeho tvorby by přírodní lyrika v dalších staletích ztratila důležitý impuls. Jednou z nejvýznamnějších součástí jeho díla jsou básně, které napsal během svého působení správce komanderie (郡) Xuancheng. Cílem této bakalářské práce je charakterizovat způsob zobrazení přírody v těchto básních a zachytit význam tématu přírody. Do našeho souboru jsme pojali básně, které pokládá za xuanchengskou tvorbu profesor Mather v druhém svazku své knihy *The Age of Eternal Brilliance*. V tomto období psal Xie Tiao dva odlišné typy básní. První z nich jsou rozsáhlé skladby plné intertextových odkazů, kde se básník vyznává ze svých životních peripetií a příliš nevnímá krásu okolní přírody. Vedle nich tvořil také kratší básně, jejichž důležitou součástí je právě popis přírody v Xuanchengu. Právě básně této druhé skupiny jsou předmětem našeho zájmu. Celkem jsme vybrali osmnáct básní, s kterými pracujeme, a z nichž velká část je v úplnosti nebo částečně citována ve vlastním rozboru přírodních motivů. U překladů jsme se opírali o práci profesora Mathera, avšak některá hůře srozumitelná místa jsme konzultovali s paní profesorkou Lomovou.

Práce sestává z několika částí. Nejdříve je uveden životopis básníka, který je poměrně podrobný, protože v českém prostředí Xie Tiao není příliš znám a je jisté i pro čtenáře užitečné (také v souladu s čínskou tradicí) seznámit se s důležitým aspektem jeho literární tvorby – tedy životem básníka samotného. To zde platí dvojnásob, neboť řada básní, jak nás autor sám upozorňuje v jejich názvu, je spojena s konkrétními událostmi v jeho životě. Následuje kulturně-historický kontext, který je důležitý pro dobové souvislosti Xie Tiaova literárního díla. Tuto část tedy tvoří krátký historický exkurz, který představuje především neklidné

období vlády dynastie Qi, její vladaře, a poté následuje stručné shrnutí vývoje zobrazování přírodních motivů v poezii od počátků až po Xie Tiaovy předchůdce.

Nejdůležitější část tvoří vlastní rozbor přírody v jednotlivých básních, který je obsahem nejrozsáhlejší části. Jsou zde uvedeny ukázky nebo kompletní básně, na nichž je věnována pozornost užívání jednotlivých přírodních motivů a vlastnostem přírodního popisu a především významu, jaký přírodní motiv nebo téma nesou. Obsahem je v nutných případech také objasnění bohatých literárních narážek, neboť bez jejich znalosti není možné básni zcela porozumět. Při jejich vysvětlení vycházíme jednak z Mathera a jednak z rozborů Du Xiaoqina a Cao Rongnana. Snahou je utřídit přírodní motivy do určitých skupin a pokusit se najít podobnosti v jejich zobrazení a případně upozornit na určité inspirace Xie Lingyunem nebo i dřívějšími autory či díly. Následuje závěr, kde jsou shrnuty hlavní způsoby zobrazení přírodních motivů.

Součástí je také příloha s překlady všech básní, které byly ve středu našeho zájmu.

2. Xie Tiao a jeho doba

2.1 Xie Tiao - básník ve stínu

Nejzákladnějším zdrojem informací o životě Xie Tiaoa je životopisná kapitola, která je mu věnována v *Kronice jižních Qi* (*Nán Qí shū* 南齊書), kterou sepsal Xiao Zixian 蕭子顯, vnuk zakladatele této dynastie.¹ Z kroniky je čerpáno v drtivé většině pozdějších prací, které jsou Xie Tiaovi věnovány. Je tedy přirozené, že se zde také přidržíme této knihy, kterou se snažíme doplnit o vlastní postřehy stejně jako o postřehy pozdějších badatelů – především profesora Mathera a profesorky Kang-i Sun Chang.

Xie Tiao 謝朓 (464-499), zdvořilostním jménem Xuanhui 玄暉, vzdálený synovec Xie Lingyunův se narodil do významného aristokratického rodu Xie v roce 464 v Jiankangu 建康 (dnešní Nanking 南京, provincie Jiangsu 江蘇). Pocházel tedy z velmi dobře situované rodiny. Jeho babička byla sestrou historika Fan Ye 范曄, autora *Kroniky pozdních Hanů* (*Hòu Hàn shū* 後漢書), otec Xie Wei 謝緯 byl vlivným dvořanem mocného rodu a matka byla dcerou vladaře dynastie Liu Song 劉宋. (Xiao Zixian 1997: 626 – 627)

Rod Xie pocházel z komanderie Chen (*Chén jùn* 陳郡) v dnešní provincii Henan 河南 v okolí Taikangu 太康. (Xiao Zixian 1997: 626) Již od dynastie Východní Jin (*Dōng Jin* 東晉) a během vlády Liu Song 劉宋 byla příslušnost k rodu Xie vstupenkou do nejvyšších mocenských pozic v zemi. Ani tak významnému rodu se však nevyhnuły tragédie a příkoří a jeho vliv postupem času začal upadat. Byl to přímý důsledek přílišných ambicí některých jeho členů, ale také snahy dvora omezit moc rodové aristokracie. Za dynastie Liu Song rod přišel o mnoho svých osobností rukou kata. Také vynikající talent Xie Lingyun přišel o život dílem kvůli své zarputilosti a dílem kvůli dvorským intrikám. (Lin Wen Yue 1997: 19) Další dva z jeho strýců z otcovy strany byli popraveni společně s historikem Fan Ye v roce 445 kvůli odhalenému spiknutí s cílem svrhnout císaře Wena 宋文帝

¹ Zajímavostí je, že Kronika jižních Qi je jedinou ze čtyřiaadvaceti dynastických kronik, kterou sepsal přímý potomek zakladatele dynastie.

(vládl 424 – 453, Liu Yilong 劉義隆). Xie Tiaoův otec byl od popravy ušetřen, jelikož již byl zasnouben s dcerou císaře, avšak strávil poté ve vyhnanství téměř deset let. Teprve po jeho návratu po amnestii vyhlášené novým císařem se narodil básník Xie Tiao.

Xie Tiao je v současnosti považován za významnou osobnost ve vývoji čínské poezie, a zejména přírodní lyriky, avšak jeho tvorba stojí ve stínu jeho slavnějšího strýce. To je také patrné z označení, které jim v průběhu dějin bylo prisouzeno čínskou literární kritikou. O Xie Lingyunovi se hovoří jako o „větším Xie“ (*Dà Xiè* 大謝), kdežto Xie Tiao je znám jako „menší Xie“ (*Xiǎo Xiè* 小謝), což souvisí nejen s jejich příbuzenským vztahem, ale hlavně s vnímáním významu jejich tvorby. (Lin Wen Yue 1999: 107)

Xie Tiao však byl velmi obdivován tangskými básníky Li Baiem a Du Fuem a také mnozí další vytvořili variace na jeho básně.

Významný literární kritik Zhong Rong 鍾嶸 (468 – 518) ve svém stěžejním díle *Shipin* 詩品 Xie Tioa zařazuje do kategorie básníků střední úrovně a píše, že byl vynikající v začínání básní, ale často klopýtal u konce (*Shàn zì fā shī duān, ér mò piān duō zhì... 善自發詩端，而末篇多躓...*).² (Zhong Rong 1992: 289)

Jak se pochvalně vyjadřují historické záznamy, Xie Tiao od dětství miloval studium a psal v čistém a elegantním stylu (*Tiǎo shǎo hào xué, yǒu měi míng; wénzhāng qīnglì* 眇少好學，有美名，文章清麗). (Xiao Zixian 1997: 627) Jeho prvním uplatněním byla funkce nižšího úředníka ve službách Xiao Yiho 蕭嶷, mladšího bratra tehdejšího císaře Xiao Zea 蕭贇, známého jako císař Wu z Qi (*Qí Wǔdì* 齊武帝). (Du Xiaoqin 2011: 2) Z této doby také pravděpodobně pochází jeho nejstarší dochovaná báseň „Odpověď následníkovi rodu Wang“ (*Dá Wáng shìzǐ* 答王世子). (viz Mather 2003: 7) Ta byla sepsána zřejmě v domě Xie Tiova švagra, syna generála Wang Jingzi 王敬則, jehož dcera se stala Xie Tiovou manželkou.

² Zhong Rong byl jedním z nejvýznačnějších učenců své doby. Jeho práce *Shipin* (původně nazvané “Posouzení poezie“ (*Shī píng* 詩評)) je prací, která jej proslavila po celé generace. Je prvním dílem, které systematicky hodnotí básnickou tvorbu v žánru *shī* 詩. Pozornost si zaslouží i samotný úvod, kde autor prokazuje hluboké teoretické znalosti poezie. (Nienhauser 1998: 701)

V následujícím období se Xie Tiao stal na krátkou dobu členem doprovodu Xiao Zilonga 蕭子隆, prince ze Sui (*Suí jùn wáng* 隨郡王). V letech 486 – 487 jej doprovázel při jeho cestě do Kuaiji 會稽 (dnešní Shaoxing 紹興, provincie Zhejiang 浙江). Po jeho návratu do Jiankangu princ Xiao Ziliang 蕭子良 právě budoval proslulý Západní palác, který se stal centrem pro nejvýznamnější učence a básníky té doby. (Du Xiaoqin 2011: 2 – 3) Ti zde pracovali na mnoha projektech, z nichž velký význam měly například překlady buddhistických textů ze sanskrtu. Právě tyto práce daly podnět k zevrubnému zkoumání prozódie čínštiny a systematizaci tónových rozdílů ve verších, které se velmi brzy začaly uplatňovat také v lyrické poezii. Nejryzejší použití nových postupů se projevilo nejvíce v osmiverších v žánru básní zátiší. (podle Kang-i Sun Chang 1986: 119 – 125) Xie Tiao sám sepsal šestnáct básní v tomto stylu, z nichž nejznámější je „Píseň citery“ ze společně skládaného cyklu o hudebních nástrojích (*Tóngyǒng yuèqì, qín* 同詠樂器, 琴). (Mather 2003: 31) Také v našem souboru básní je zástupce tohoto žánru zpracovávající přírodní námět.

Roku 487 dostal Xie Tiao, spolu s dalšími básníky soustředěnými kolem dvora, zadáno, aby složil soubor deseti básní s titulem „Hudba éry Yongming“ (*Yǒngmíng yuè shí shǒu* 永明樂十首). (Komentovaný překlad Mather 2003: 46 – 54) Tento soubor čtyřverší je panegyrickou poezií oslavující císaře Wua a jeho éru vládnutí. Z tohoto období patrně pochází také některé z jeho básní – zátiší s ženskými motivy, které byly v té době velmi oblíbené a dostává se až k tvorbě, která je cele inspirována ženami – tedy tzv. palácové poezii (*gōngtǐ shī* 宮體詩) a dále vytvoří pět básní ve stylu yuefu 樂府.

Celou dobu svého působení v Jiankangu se pohyboval vždy na asistentských pozicích nejvýznamnějších státních představitelů, z nichž největší vliv na něj měla služba princovi Xiao Zilongovi, k jehož doprovodu se vrátil v roce 490.

Jak jej Xie Tiao doprovázel na cestě do Jianglingu 江陵, centra Jingzhou 荊州 (v dnešní provincii Hubei 湖北), kde získal princ úřad, tak vytvořil soubor deseti básní ve stylu yuefu „Písně pro bubny a píšťaly“ (*Suí wáng gǔchuī qǔ* 隋王鼓吹曲), které popisují moudrost a schopnosti vladaře a krásu hlavního města.

(Komentovaný překlad viz Mather 2003, 58 – 73) Během svého pobytu v Jianglingu Xie Tiao vytvořil zřejmě první básně, které by se daly považovat za přírodní lyriku. Ty byly obvykle delší než básně, které vytvořil dříve.

Xiao Zilong byl pravděpodobně literárně nejnadanější z celé císařské rodiny a mezi oběma se vyvinulo skutečně silné přátelství. Jak se praví v kronice Jižních Qi: „Když byl Zilong v Jingzhou, tak nacházel zalíbení v tvorbě fu a hojně se stýkal s úředníky a přáteli. Xie Tiaoův talent, ten byl obzvláště oceňován a milován, takže byli stále spolu, nerozlučná dvojice ve dne i noci.“ (*Zilóng zài Jīngzhōu, hào cí fù, shù jí liáoyǒu, Tiǎo yǐ wéncái, yóu bèi shǎng ài, liúlián wù duì, bù shě rì xī* 子隆在荊州，好辭賦，數集僚友，朏以文才，尤被賞愛，流連晤對，不捨日夕). Přátelství však bylo trnem v oku princova oblastního asistenta Wang Xiuzhia 王秀之, a tak se Xie Tiao po čase musel vrátit zpět do Jiankangu.³ (Xiao Zixian 1997: 627)

Během jeho nepřítomnosti v hlavním městě mezitím zemřel císař Wu a propukly boje o moc mezi jednotlivými zájmovými skupinami u dvora. Někteří učenci dávali přednost princi z Jinglingu před prvorozeným synem Xiao Zhaoyem 蕭昭業, který měl na trůn nastoupit podle vůle císaře. Záměr se však nezdařil a princ z Jinglingu navíc musel přenechat také svou regentskou pozici Xiao Zhangyeho oblíbenci Xiao Luanovi 蕭鸞. (Du Xiaoqin 2011: 4 – 5)

V tomto období byl Xie Tiao bez úřadu a trpěl nejistotou ohledně budoucnosti, až na konci roku 493 získal místo člena doprovodu mladšího bratra císaře Xiao Zhaowena 蕭昭文. Předtím však napsal dopis, kde Xiao Zilongovi vyjadřuje hlubokou oddanost i přes svou službu u jiného prince. Text se zachoval také v jeho životopise v kronice Jižních Qi. (Xiao Zixian 1997: 627 – 628)

Následujícího roku došlo k politickým zvratům a krvavým čistkám, které nepřežila více než desítka princů (mezi nimi také Xiao Zilong). Čistky organizoval Xiao Luan, který na trůn dosadil jako loutkového vládce Xiao Zhaowena, v jehož doprovodu byl také Xie Tiao. V této době napsal báseň „Vyhližím ranní

³ Překlady úřednických funkcí a hodností čerpáme z knihy: Xu Shu'an, Olivová, Lucie (2000). *Vývoj správního systému v Číně*. Praha: Karolinum.

děšť“ (*Guān zhāoyǔ* 觀朝雨), ve které vyjadřuje svůj strach o život v souvislosti s nedávným děním. (viz Marther 2003: 138)

Xie Tiao však byl brán ve vážnosti také u nového císaře a časem si získal jeho náklonnost. Informace o jeho působení těsně po nástupu nového císaře se rozcházejí, avšak obecně se má zato, že poté, co v roce 494 Xiao Luan po řetězci intrik nastoupil na trůn (jako císař Ming, *Míng Dì* 明帝), jmenoval Xie Tiaoa jako úředníka do císařského sekretariátu. Xie Tiao také v tomto období svou tvorbou opět velebil novou vládu.

Během léta roku 495 byl Xie Tiao císařem vyslán do xuanchengské komanderie (*Xuānchéng jùn* 宣城郡, v dnešní provincii Anhui 安徽) asi 120 kilometrů jihozápadně od hlavního města Jiankangu, kde měl působit jako správce. (Mather 1997: 217) Tento úřad byl pro Xie Tiaoa jakýmsi vysvobozením od dvorských intrik a nebezpečností, které byly v neklidné době Šesti dynastií na denním pořádku. Daleko od hlavního města jim nemusel čelit, i když sám skromně svůj úřad považoval za známku, že není schopen držet krok s nejvýznamnějšími osobnostmi na císařském dvoře. Na základě autobiografických básní z tohoto období vzniká dojem, že do svého působiště přicházel s touhou zazářit jako vynikající guvernér a plný ideálů, které jak už to tak bývá, se postupem času rozplývaly. Není bez zajímavosti, že to byl právě Xuancheng, kde Xie Tiaoův příbuzný Fan Ye sepsal své dějiny. Působení v této oblasti Xie Tiaovi poskytlo čas pro přemýšlení o různých životních otázkách, které vložil do své tvorby tohoto období. Vzhledem k nádheře okolí města tak vznikl soubor, který představuje zřejmě nejvýznamnější součást Xie Tiaovy tvorby. Pozdější tangští básníci, kteří pobývali také ve Xuanchengu (například Li Bai) se často zmiňovali o Xie Tiaově reputaci dobrého guvernéra a nechávali se inspirovat jeho verši při popisu přírodních krás.⁴

Xie Tiao se do hlavního města vrátil na podzim následujícího roku, kde se vrátil ke své původní práci na sekretariátu a krátce poté se přemístil k družině císařova nejstaršího syna Xiao Baoyiho 蕭寶義 a stal se guvernérem v oblasti Nan Donghai

⁴ Příkladem takového obdivu může být Li Baiova báseň „Na podzim vystupuji v Süan-čengu na Severní věž básníka Sie Tchiao“ v překladu Josefa Hiršala a Marty Ryšavé obsažená v jejich sbírce *Měsíc nad průsmykem*. Li Bo (1997). *Měsíc nad průsmykem*. Praha: Odeon. str. 117

南東海. (Mather 2003: 5) Ve srovnání s jeho předchozím působením ve Xuanchengu je však tvorba z tohoto působiště poměrně chudá, protože Xie Tiao se musel více věnovat úředním záležitostem.

V roce 498 Xie Tiao potkala těžká a krutá zkouška loajality k císaři. Císař Ming onemocněl a rozhodl se pojistit nástupnictví svému mladému synovi. Kvůli tomu začal provádět další čistku mezi stoupenci bývalého císaře Wu. Xie Tiaoův tchán požíval velkou přízeň u bývalého vládce a jak se dozvěděl, že bylo zmasakrováno mnoho příznivců bývalého vládce, začal se obávat o svůj život a tak se rozhodl svrhnout císaře. Ke Xie Tiaovi byl poslán posel, aby se připojil k rebelii a pomohl dobýt hlavní město, avšak Xie Tiao se rozhodl novinu oznámit v hlavním městě. Výsledkem bylo, že rebelie byla zlikvidována nepřipravená již v samotném zárodku během několika málo týdnů a Wang Jingze byl i se syny popraven. Svým činem udělal Xie Tiao velký dojem na vladaře a byl povýšen, avšak zároveň měl katastrofické následky pro vztahy s jeho manželkou, která přísahala, že jej zavraždí a pomstí tak smrt svého otce a bratrů. (Xiao Zixian 1997: 628 – 630)

V následujícím roce se v Xie Tiaových básních objevuje deziluze z veřejného života. Po smrti císaře Minga a nástupu jeho syna Xiao Baojuana 蕭寶卷 nastala vláda teroru a Xie Tiao se ve svých myšlenkách často vracel k předchozí éře Yongming (panovnická éra vlády císaře Wu) jako harmonickému období. Nový vladař se obklopil skupinou vlastních rádců a zkušené pomocníky svého otce odstavil od moci. Ti se rozhodli císaře zbavit a začali intrikovat proti němu. Jeden ze vzbouřenců se Xie Tiaovi svěřil s jejich plánem, avšak Xie Tiao se k němu opět nepřipojil, neboť se cítil vázán svou oddaností k předchozímu císaři Mingovi. Krátce poté byla Xie Tiaovy dána na starost bezpečnost císařského paláce. To v něm vzbudilo strach, že jej nová funkce uvede do neštěstí, a proto se rozhodl nahlásit pokus o převrat. Intrikáni se však o jeho záměrech dozvěděli a rychle přispěchali s obviněním Xie Tioa, že prý se pokouší pošpinit vysoké státní úředníky. Xie Tiao byl poté uvrhnut do vězení, kde zanedlouho zemřel. (Xiao Zixian 1997: 629)

Přestože Xie Tiova tvorba stojí ve stínu tvorby jeho strýce, její přínos je nepochybný. Do čínské poezie přinesla nový, filozoficky nezatížený pohled na

přírodu a její věrné zachycení. Jak sám říkal: „Dobrá poezie musí být oblá a krásná, musí plout a točit se jako kulička.“ (*Hǎo shī yuán měi, liúzhuan rú dànwan* 好詩圓美，流轉如彈丸) (Kang-i Sun Chang 1986: 128)

2.2 Historický kontext Xie Tiaovy doby

Xie Tiao se narodil v době, kdy Čína procházela obdobím dramatických proměn a zvratů, kdy jednotlivé vládnoucí dynastie neměly dlouhého trvání a měnily se v poměrně krátkém sledu. V jižní Číně se postupně mezi pádem dynastie Han a nástupem dynastie Sui (220/222-589) vystřídalo v krátké době šest dynastií s hlavním městem v Jinkangu (dnešním Nankingu). Konkrétně to byla dynastie Wu 吳 (222- 280), Jin 晉 (317-420), Liu Song 劉宋 (420-479), Jižní Qi 南齊 (479-502), Liang 梁 (502-557) a Chen 陳(557-589). Vžilo se pro ně označení období Šesti dynastií. (Lin Wenyue 1999: 7)

Se Xie Tiaovým životem je nevyhnutelně spjata dynastie Qi, na jejímž císařském dvoře působil. Dvacet tři let vlády této dynastie bylo poznamenáno velkou nestabilitou a poměrně častým střídáním vladařů. Dynastie byla založena Xiao Daochengem 蕭道成, císařem Gao (*Qí Gāodì* 齊高帝), vladařem éry Jianyuan 建元 (479-482), který působil jako generál císaře Minga (*Sòng Míngdì* 宋明帝) a Houfeie (*Sòng Hòufèidì* 宋後廢帝) předcházející dynastie Liu Song. V roce 477 zavraždil císaře Houfeie 宋後廢帝, ze strachu, že ten se jej chystá nechat popravit. Na trůn dosadil loutkového vládce – císaře Shuna (*Sòng Shùndì* 宋順帝), kterého však už po dvou letech donutil abdikovat a přenechat mu moc. To byl konec dynastie Liu Song a začátek dynastie Qi. Vláda císaře Gaoa však neměla dlouhého trvání a již roku 482 nastoupil na trůn jeho syn Xiao Ze 蕭蹟, známý jako císař Wu 齊武帝. (Liščák 2008: 703) Éra jeho vlády Yongming 永明 je považována za období rozkvětu čínské poezie a jméno samotné éry se zapsalo do dějin čínské literatury dokonce jako básnický žánr.

Po smrti císaře Wu mnozí učenci považovali za lepšího kandidáta na trůn prince Xiao Zilianga a odmítali přijmout Xiao Zhaoyeho. Takto vznikla skupina

soustředěná kolem Wang Ronga 王融, která se snažila o jejich výměnu. Nástupcem císaře Wua se ale nakonec stal jeho syn Xiao Zhaoye 蕭昭業, jehož prvním ministrem se byl jmenován Xiao Luan 蕭鸞, který se stal hybatelem událostí následujících let. (Mather 2003: 4) Plná státní pokladna, která novému vládci zůstala po šetrném otci a dědovi, byla utracena během jednoho roku. Prodeje úřadů a celková neschopnost přiměla Xiao Luana k tomu, aby se vládce zbavil. Nechal jej zavraždit a posmrtně jej degradoval do princovské hodnosti, ve které je znám dosud. Na jeho místo dosadil jeho mladšího bratra Xiao Zhaowena. Sobě přiřkl titul prince ze Xuanchengu. Následovala událost, kvůli které je vnímán jako černá postava dějin. Ve jménu vládce nechal vyvraždit třináct princů, potomků císaře Gaoa a Wua, které vnímal jako velkou hrozbu pro své plány. Po krátké době se však rozhodl zbavit i Xiao Zhaowena, nechal jej otrávit a sám nastoupil na trůn. (Mather 2003: 4 – 5) Osobnost císaře Minga není viděna v čínských dějinách právě v pozitivním světle. Důvodem pro to je zejména smrt mnoha lidí, které odstranil při své cestě k trůnu. Politické intriky se staly záminkou pro císaře Xiao Wendiho Severních Wei (Běiwèi Xiào Wéndì 北魏孝文帝) k několika útokům na Qi, které však byly úspěšně odrazeny. V roce 498 pak úspěšně předešel puči generála Wang Jingzea, ve kterém hrál velkou úlohu také náš básník. Ovšem již krátce nato král zemřel a na trůn nastoupil jeho syn Xiao Baojuan, jehož krutá vláda už byla labutí písni celé dynastie Qi, která zanikla po kratičké vládě ještě jednoho vladaře a byla nahrazena dynastií Liang. Prvním císařem nové dynastie se stal Xiao Yan 蕭衍, známý také jako císař Wu z Liang (*Liáng Wǔdì* 梁武帝). Tento osvícený panovník byl také jedním z nejvýznamnějších básníků své doby a sám velmi obdivoval Xie Tiaoa, se kterým ho pojila také příslušnost k okruhu umělců sdružených kolem Západního paláce prince Xiao Zilianga.

2.3 Nástin vývoje přírodních motivů v poezii

Už od dávných dob je příroda součástí čínské poezie. Přírodní motivy doprovází mnoho básní ze slavné Knihy písní a také pozdější Písně z Chu jsou plné doprovodných popisů přírody.⁵ (Lomová 1999: 21) Od nejstarších dob hrají v čínském přemýšlení o přírodě významnou roli hory a řeky. Jak se praví ve Vnější komentáři ke Knize písní pana Hana (*Hán shī wàizhuàn* 韓詩外傳),⁶ tak hory jsou místem, kde roste mnoho rostlin, zvířata zde mají domov, hnízdí zde ptáci, vynořují se z nich oblaka, vítr na nich pomíjí. Hora je také symbolem trvalosti, která se neshoduje s lidským životem, na kterém se podepisuje mnoho změn. Do opozice můžeme postavit naopak vodu, která teče a pomíjí. Toto souznění hor a řek je klíčovým motivem mnoha básní a zároveň symbolizuje kontrast mezi pomíjivostí a věčností. (Hsin-chang Chang 1977: 1 – 4) Obě významná díla předhanského období jsou zdrojnici inspirace pro pozdější básníky a také se staly základem pro bohaté popisy krajiny popisných básní, které se začínají vytvářet za doby Han. Vzpomeňme například Sima Xiangrua 司馬相如 a jeho popisy krajiny na loveckých výpravách císaře Wudiho. (Cai Zong-qi 2008: 59 – 80)

Oproti předchozí dynastii bylo období Šesti dynastií charakterizováno odklonem od konfuciánské filosofie, která se nesmazatelně vtiskla do myšlení a života předchozí dynastie Han a také velkými přesuny obyvatelstva na jih do údolí Dlouhé řeky. Napříště sice konfuciánství zůstává oficiální ideologií v politickém systému, avšak vzdělaná vrstva obyvatel se přiklání k jinému myšlenkovému proudu – taoismu. (Lin Wenyue 1999: 9) S odsunem konfuciánské ideologie po pádu hanské dynastie z lidských myslí, však souviselo určité sobectví a bezohlednost, které se staly běžnými. (Hsin-chang Chang 1977: 3) Celkově však lze říci, že toto období politického rozkladu bylo zároveň dobou mimořádně plodnou po myšlenkové a literární stránce. Překlady buddhistických sůter dovedly čínské básníky k lepšímu porozumění tónů v jejich jazyce, které se

⁵ V českém překladu vyšel výbor v překladu Jaromíra Vochaly. Čchü Jüan (2004). *Z čchuských písní*. Praha: BB art.

⁶ Vnější komentář ke Knize písní pana Hana je sbírka příběhů vytvořených pro osvětlení básní Knihy písní, které jsou připisovány hanskému učenici Han Yingovi 韓嬰.

začínaly stále více uplatňovat v poezii. (Fairbank 2007: 87) Je to právě toto období, které vytvořilo půdu pro pozdější tangskou pravidelnou báseň s jejími tónovými pravidly.

Novým fenoménem se stává snaha o život v horách a stylizace do poustevníků, žijících stranou ruchu hlavního města, ale zároveň užívajících si pohodlí venkovských rezidencí, aniž by trpěli strádáním a nouzí. Poustevníky byli vzdělaní lidé, kteří se často stávali rádci vladařů a úředníků. Mohli být na čas přesvědčeni ujmout se úřadu, avšak nakonec jim většinou „dělala společnost nebesa a hvězdy, jeřábi a gibboni, vítr a borovice“. (Hsin-chang Chang 1977: 5)

Z hlediska přírodních námětů je v literatuře této doby velmi významná esej Předmluva ke sbírce básní od pavilonu orchidejí významného kaligrafa Wang Xizhia 王羲之. Je to první esej s tématem přírody v čínské literatuře.⁷ (Lomová 1999: 40)

Přírodní náměty v poezii této doby se nejvýrazněji uplatňují ve dvou básnických žánrech – přírodní lyrice (*shānshuǐ shī* 山水詩) a žánru básní zátiší (*yǒngwù shī* 詠物詩).⁸ Přírodní lyrika je těsně spjata s básnickou formou shi 詩 a předpokládá tak nejen zobrazení přírodního námětu, ale zároveň vyjádření subjektivního postoje básníkovy. (Lomová 1999: 21)

Přírodní lyrika a básnická zátiší jsou jedněmi z největších plodů literatury Šesti dynastií. Za tvůrce žánru přírodní lyriky je považován Xie Lingyun 謝靈運, který žil v letech 385-433. Ten hledá v přírodě útěchu a zároveň se soustředí na reálné pozorování přírody. (Lomová 1999: 47) Jeho básně jsou složité a plné aluzí. Scénérie, které popisuje, jsou konkrétní místa, která dobře znal a kde se procházel. V básních je velmi patrný vliv popisných básní fu, z jejichž rozvláčných popisů Xie Lingyun vydestiloval přírodní esenci a vložil ji do mnohem poetičtější formy shi. Básně mají tragický tón, který je utvářen tématem věčného hledání, putování za nedosažitelným cílem, jímž nejčastěji bývá nenaplněná touha najít porozumění a pravého přítele. (Lomová 1999: 47) Jeho popis krajiny postupně

⁷ Kompletní překlad v Olga Lomová (1997). *Poselství krajiny*. Praha: Dharmagaia, str. 41-42 nebo H. C. Chang (1977). *Nature poetry*. New York: Columbia University Press. str. 8 – 9

⁸ Pro básně youngwu shi 詠物詩 používáme termín „básně-zátiší“, který zavedla O. Lomová. Např.: Olga Lomová (1997). *Poselství krajiny*. Praha: Dharmagaia. str. 35

přechází různé její aspekty a chce ji zachytit co nejuceleněji, od globálního pohledu k detailům. Věnuje také pozornost souvislostem mezi přírodními ději a jejich vzájemnému působení. Závěr básně bývá většinou poznamenán osobním prožitkem z právě sledované krajiny. (Lomová 1999: 49)

Přírodní témata v básních jsou velmi často spojena s určitým okruhem významů souvisejících s lidským životem. V přírodní lyrice je jedním z významů, které se k básním pojí, plynutí času a vyjádření pomíjivosti. Dění v přírodě a proměny, kterými příroda prochází s tím, jak plyne čas, se často promítají do života samotného člověka. (Lomová 1999: 38 – 40) Například střídání ročních dob ukazuje na proces stárnutí člověka a zánik, v přírodě často spojený se zimním obdobím, je také vyjádřením smrti. Další okruh témat spojených od počátku s přírodní lyrikou se dotýká úřední služby, respektive svobody od ní. Obdiv ke kráse přírody se stal důvodem vycházek básníků, kteří v ní spatřovali útěchu před malichernostmi a intrikami u dvora. Lidé však v tomto těžkém období touží také po svobodě daleko od svázanosti hlavního města a pobyt v přírodě jim to může poskytnout. Je nekonečným zdrojem inspirace a slouží k zamyšlení nad radostmi a strastmi života.

Básnická zátiší jsou zase typická propojením popisu konkrétního předmětu (wù 物), jímž bývá jednotlivost původem z přírody (strom, květina, atd.) se symbolickými významy. Vnější popis takové věci mohl podle čínských představ čtenáři také zprostředkovat poznání i samotné vnitřní podoby a skrze ni pak člověk vnímá vnitřní řád přírody. (Lomová 1999: 35) Předmět je popisován ze všech úhlů, je snaha o jeho věrné představení, avšak skutečný důraz je kladen na významy skryté za slovy. Může být popisována jakákoli věc, ale většinou se jedná o předměty, které mají bohaté konotace k lidským vlastnostem, které už od dávných dob reprezentují, tak například bambus je symbolem ctnosti a borovice implikuje dlouhověkost. Básně – zátiší tedy typicky vyjadřují pomocí přírodního motivu kladné aspekty lidského charakteru. (Lomová 1999: 32 – 35)

Po pádu dynastie Song a s nástupem dynastie Qi se císařský palác stal nejen politickým, ale také kulturním centrem jižní Číny. (Kang-i Sun Chang 1986: 112) Princ z Jinglingu (Xiao Ziliang) byl znám vytvořením literárního salonu, do

kterého docházeli všichni významní básníci té doby. Nejvýznamnější členové tohoto salonu se zapsali do dějin jako „Osm přátel z Jinglingu“ 竟陵八友. Patřili mezi ně Xiao Yan 蕭衍、Shen Yue 沈約、Wang Rong 王融、Xiao Chen 蕭琛、Fan Yun 范雲、Ren Fang 任昉、Liu Chui 陸倕. Osmým byl právě Xie Tiao 謝朓, který byl také ostatními členy tohoto salonu považován za největší talent a osobnost básnictví u dvora.

V době jižních Qi a Liang, které v dějinách literatury představují kontinuální období, vrcholí snaha o zachycení maximální vnější podobnosti (*xíngsì* 形似) s popisovanou skutečností a je tedy vrcholným obdobím popisného realismu (v moderní terminologii *xiěshí* 寫實). Dochází ke zjemňování výrazu a zvýraznění krásy popisu. Filozofická úvaha se vytrácí a zůstává jen velkolepé zobrazení přírody, které vyvolává subjektivní pocity básníka. (Lin Wenyue 1999: 107)

Xie Tiaovi náleží významné místo v rozvoji přírodní lyriky právě tímto směrem. Jeho popisy přírody jsou typické okázalými přírodními popisy. Xie Tiao byl však také průkopníkem čínské poezie, kterou obohatil o prvky nové prozodie, která se právě konstituovala. Jeho básně se snaží o co nejekonomičtější vyjádření těch nejpoetičtějších myšlenek. Xie Tiaova tvorba je jeho zpovědí o vlastním životě. Básník je důležitým článkem propojující dobu Šesti dynastií s dynastií Tang. (podle Kang-i Sun Chang 1986: 115 – 128)

3. Zobrazení přírody v básních ze Xuanchengu

Roku 495 byl Xie Tiao vyslán do Xuanchengu, aby se zde ujal funkce správce. Autobiografické básně z této doby naznačují, že měl velké ambice vyznamenat se během své služby, avšak zároveň prožíval strach ze situace v hlavním městě. (viz například hned první báseň „Na cestě do Xuanchengské komanderie, z Nového lesa směrem k Prkennému mostu“ (*Zhī Xuānchéng jùn chū Xīnlín pǔ xiàng Bǎnqiáo* 之宣城郡出新林浦向板桥) a další) Během svého jeden a půl ročního působení ve Xuanchengu Xie Tiao strávil spoustu času procházkami a pozorováním krajiny ve svém okrsku. Už jen jeho pojmenování Xuanchengu „městem hor a řek“ nám napovídá, že básník někdy nahlížel na své nové působiště také jako svého druhu ústraní a skvělou příležitost stáhnout se z veřejného života. (Kang-i Sun Chang 1986: 134) Na jedné straně si užíval klidu samoty, ale také si nedovolil odmítnout službu, což by se dalo vykládat jako přímá kritika nadřízených. V jeho představě o životě v ústraní dominuje potřeba svobody. Básně ze Xuanchengu nám občas ukazují uvolněnou atmosféru připomínající ideální poustevnický život a básník si obecně svůj nový úděl docela pochvaloval, jako například v básni „Ležím nemocen v komandarii, podávám zprávu nadřízenému Shenovi“ (*Zài jùn wòbìng chéng Shén shàngshū* 在郡臥病呈沈尚書):

淮陽股肱守, [Po způsobu] Huaiyangského správce sloužím v provincii,
高臥猶在茲。ležím vysoko, a přece jako bych byl zde.
況復南山曲, A navíc, jak se zákoutí Jižních hor,
何異幽棲時。liší od poustevnického života?
連陰盛農節, Dennodenní déšť dal bohatou úrodu,
簞笠聚東菑。pláštěnky z rákosí a bambusové klobouky se shromažďují na
východním poli.
高閣常晝掩, Kancelář je během dne stále zavřená,
荒階少諍辭。na zarostlých schodech je pramálo hádek.
珍簟清夏室, Vzácné bambusové rohože chladí v letních pokojích,

輕扇動涼颺。lehký vějíř rozdmýchá chladivý vánek.
嘉魴聊可薦, Skvostný cejn může být prozatím obětován,
綠蟻方獨持。[číšku] „zelených mravenců“ sám právě svírám v ruce.
夏李沉朱實, Letní švestky – namočená rumělková dužina,
秋藕折輕絲。podzimní lotosové kořínky praskají v jemné vlásky.
良辰竟何許, Kdy už konečně nastane „dobrý okamžik“?
夙昔夢佳期。Ve dne v noci sním o krásných časech.
坐嘯徒可積, Sedím a pískám – jen toho jsem schopen,
為邦歲已替。ačkoli zde vládnu již po dobu jednoho roku.
弦歌終莫取, Nikdy se neuchyluji k hudbě [a obřadům],
撫機令自嗤。a jak se opírám o podhlavník, musím se sám sobě smát!

Tato báseň hovoří o radostech poustevnického života, kterými se básník těší, i když zastává úřad. Básník představuje příteli svoji službu ve Xuanchengu jako poklidný život nijak nepoznamenaný úředními povinnostmi. Počasí přeje dobré úrodě, lidé sami chodí na pole a nikdo ani nepřichází se stížnostmi k soudu (verše 5 – 8). V 15. a 16. verši je nepřímě vyjádřeno přání setkat se s přítelem, kterému je báseň určena. Báseň uzavírají zdvořilé fráze, kterým však není snadné porozumět. Je zřejmé, že básník nakonec sám sebe kárá za to, že se nevěnuje vládě a se zdvořilou skromností to omlouvá vlastní neschopností. Na jednoznačném výkladu závěrečného poselství, které předpokládáme, neboť báseň je určena jako vzkaz či dopis příteli, se nemohou shodnout generace Xie Tiaových životopisců.

Život v ústraní je tradičně v čínské literatuře spojen s životem v horách a v přírodě. V dalším výkladu se proto zaměříme podrobněji na téma přírody a přírodní motivy v Xie Tiaových básních ze Xuanchengu. Pokusíme se najít společné rysy a také upozorníme na některé básně, které se našemu rozdělení vymykají a přírodní motiv zde má poněkud specifické užití.

Prvním způsobem užití přírodních námětů v básni je jejich vložení do jiného tématu, snad pro upoutání pozornosti čtenáře nebo dokreslení celkovému nálady

v básni. Básník takto využívá přírodní motivy také proto, aby naznačil roční dobu, neboť právě poletující sníh, chladivá mlha nebo kvetoucí lotosy mohou být významným ukazatelem tohoto časového určení. Roční doba je pak nositelem určité nálady dané konvencí, a tudíž indikátorem rozpoložení básníka. Čas vyjádřený prostřednictvím střídání ročních dob také implikuje určitou náladu nebo témata. Báseň většinou otevírá uvedení, v němž jsou konstatovány okolnosti jejího vzniku, a tento přírodní motiv obvykle následuje za ním.

Mezi básněmi ze Xuanchengu je také výrazná skupina skladeb, v nichž básník věnuje pozornost krajině na prvním místě. Oproti předcházející skupině tedy věnuje pozornost přírodě samotné, které opět doprovází jeho úvahy o životě v ústraní. Jedním ze způsobů, jak je v nich příroda zobrazena je pozorování krajiny v dálce, které básník provádí z nitra domu, například pracovny a podobně, a to aniž by do přírody skutečně vstoupil. Básník si užívá radostí poustevnického života, aniž by opustil město nebo dokonce svou studovnu, které mu poskytují útočiště i pohodlí pro jeho rozjímání. Přírodní motivy v těchto básních jsou obvykle obsahem necelé poloviny veršů.

Přírodní téma je přítomno ještě ve třetím typu básní, které jsou však málo časté. Jedná se o samotné toulky básníka přírodou, do které sám vstoupil a popisuje přírodu, kterou prochází a která se mu odhaluje při cestě. Tyto básně se nejvíce podobají tvorbě Xie Tiaova vzdáleného příbuzného a předchůdce na poli přírodní lyriky Xie Lingyuna; na některých z nich je přímo patrná významná inspirace.

R. Mather mezi skladby xuanchengského období dále řadí také několik básní, kde se uplatnění přírodních motivů vymyká všem posledním příkladům. Sem patří básnická zátíší.

Krajina Xie Tiaových básní je popisována v duchu tradičního pojetí žánru jako svět, kde se snoubí hory a řeky. Respektuje tuto myšlenku a tyto dva motivy jsou klíčové pro drtivou většinu jeho básní. V každé básni je ústředním motivem právě nějaký vrchol a říčka, která pod ním protéká. Na rozdíl od Xie Lingyuna, který si potrpěl na barvitě popisy přírody v různých jejích projevech, hloubku prožitku a filosofickou úvahu, Xie Tiaovy popisy jsou méně komplexní, ani nemají filosoficky laděný závěr. Xie Lingyunovy básně jsou plné hlubokého smutku z pomíjivosti a

vlastní nedoceněnosti, avšak Xie Tiao do nich vkládá jen jemnou melancholii, která pramení z jeho nejistoty a obav. (Lin Wenyue 1999: 108) Toto je víc a víc patrné u básní, které napsal ke konci svého působení ve Xuanchengu.

Základní struktura jeho básní je odvozena od tvorby jeho strýce Xie Lingyuna. Úvodní část, která nastiňuje okolnosti vzniku básně, je dále rozvíjena popisem krajiny. Ten tvoří buď hlavní součást básně anebo je doplňkem tématu, kterému dává určité emocionální zabarvení. Popisy jsou ve shodě se Xie Lingyunem konstruovány jak pohledy do dálky, tak občasným střídáním perspektiv a upoutáním pozornosti na detail a jednotlivost. Příkladem může být báseň „Za západu slunce smutně se rozhlížím“ (*Luò rì chāng wàng* 落日悵望). Je to melancholická skladba, kde básník rozjímá nad svým působištěm.

昧旦多紛喧, Za rozbřesku [je] mnoho zmateného hluku,
日晏未遑舍。[a dokonce] ani když den postoupí, nepřestane.
落日余清陰, Po západu slunce zůstává příjemný chládek,
高枕東窗下。[ležím na] vysokém podhlavníku pod jižním oknem.
寒槐漸如束, Zimní jerlín postupně vypadá jako svázaný,
秋菊行當把。podzimní chryzantémy se blíží době sběru.
借問此何時, Mohu se zeptat – jaká je toto [roční] doba?
涼風懷朔馬。Chladný vítr prahne po severním koni.
已傷慕歸客, Už zarmoucený pro tuláka, který touží po návratu,
復思離居者。také myslím na ty, kteří nežijí se mnou.
情嗜幸非多, Mých pocitů a tužeb je naštěstí nemnoho,
案牘偏為寡。úřední povinnosti jsou podivuhodně řídké.
既乏瑯琊政, Od dob co postrádám vládu [guvernéra oblasti] Langya,
方憩洛陽社。odpočinu si ve vsi u Luoyangu.

3.1 Příroda jako prostředek identifikace místa, času či navození nálady

Prvním způsobem zakomponování přírodního motivu je zahrnutí přírodního motivu pro časové zařazení básně, dokreslení celkové nálady, upoutání pozornosti čtenáře a podobně. Těmto básním je společné, že příroda není hlavním tématem básně, ale tvoří jen jakýsi doplněk tématu souvisejícího s osobní situací básníka. V tomto případě se objevují významné přírodní motivy, jako hory, vodstva, zvířata a podobně, která mají často mimo „běžný význam“ ještě další, který je spojen s intertextovými odkazy na další literární díla. V předchozí kapitole jsme se zmiňovali o vývoji přírodní lyriky a není tak překvapením, že v básních se objevují motivy z významným Xie Tiaových předchůdců (Tao Yuanminga, Ruan Jiho a samozřejmě Xie Lingyuna). Samozřejmě že to není jen případ básní v této skupině, ale narážky můžeme vidět ve všech typech.

Ve většině případů zde uvedeme celé básně, aby přírodní motiv vynikl v celém jejím kontextu. Příkladem básně, kde je příroda plně ve službách vyjádření jiného tématu, jako vyznání osobních pocitů a životních plánů může být například první báseň ze Xie Tiaovy xuanchengské tvorby „Na cestě do Xuanchengské komanderie, z Nového lesa směrem k Prkennému mostu“ (*Zhī Xuānchéng jùn chū Xīnlín pǔ xiàng Bǎnqiáo* 之宣城郡出新林浦向板桥). Je pravdou, že přírodních motivů je v básni poměrně mnoho, ale při čtení podvědomě cítíme, že samotná příroda není smyslem básníkovy sdělení a smysl naopak leží za ní, v asociacích, které přírodní motivy vyvolávají.

江路西南永，Plavba na jihozápad trvá věčně,

歸流東北鰲。když zpětný proud uhání k severovýchodu.

天際識歸舟，Na obzoru poznávám lodi vracející se k domovu

雲中辨江樹。a v mlze rozeznávám stromy u řeky.

旅思倦搖搖，Myšlenky na cestách se vyčerpávají stálým zmítáním,

孤遊昔已屢。osamělé putování, ta [zažil jsem] již několikrát.

既歡懷祿情，Radoval jsem se z toho, jak jsem myslel na úřad,

複協滄洲趣。a zároveň se teď cítím v harmonii s náladou kraje poustevníků.

(Běžnou řečí řečeno – těšil jsem se do nového úřadu a přitom stále myslím na to, že odcházím do kraje, který je znám jako útočiště lidí, kteří odcházejí do ústraní.)

囂塵自茲隔, Od této chvíle budu odloučen od křiku a prachu,
賞心于此遇。 na tomto místě potkám přítele.
雖無玄豹姿, Třebaže nejsem tak krásný jako černý levhart,
終隱南山霧。 až do konce zůstanu schovaný v mlhách Jižní hory.

Název této básně je kratičkým itinerářem cesty, které dvanáctiverší zachycuje – tedy Xie Tiaovu plavbu do Xuanchengu 宣城 v létě roku 495. Básník plul z Nového lesa (*Xīnlín* 新林), asi dvacet kilometrů jihozápadně od Jiankangu, směrem k Prkennému mostu (*Bǎnqiáo* 板桥), kde také evidentně složil tuto báseň. (Mather 2003: 217) Vzhledem k jejímu obsahu se lze oprávněně domnívat, že je třeba ji zařadit na počátek souboru básní spjatých s pobytem v Xuanchengu, neboť básník mluví o tom, jak se do svého nového působiště těší.

Báseň můžeme pomyslně rozdělit na dvě části. Úvodem je popis scenérie, kterou básník vidí z lodi (první dvě dvojverší) a následuje zachycení emocí, které jej při cestě provázejí. Ovšem popis scenérie je jen povšechný. V prvním dvojverší autor sděluje, že míří na jihozápad (*xīnán* 西南), cesta se mu již zdá příliš dlouhá, věčná (*yǒng* 永) a také explicitně zmiňuje, že pluje proti proudu. Slovo *guī* (歸) opakovaně užitá ve druhém a třetím verši evokuje návrat domů, směrem kam teče řeka a odplouvají lodi, ale také nám připomene Tao Yuanminga 陶淵明 (365 – 427) a jeho slavné básně Návratů k polím a zahradním příbytkům (*Guī yuántián jū wǔ shǒu* 歸園田居五首), nerozlučně spjaté s motivem návratu k vlastní přirozenosti – tedy do ústraní a oslavou poustevnictví. Dílo Taoa Skrytého je prodchnuté otázkou smyslu života a jedním z jejích řešení je právě „návrat“ do venkovského domova. Je velmi pravděpodobné, že tyto asociace rezonovaly v Xie Taově mysli také při skládání této básně. Druhé dvojverší rozvíjí

základní situaci do větší hloubky a básník vkládá větší osobní pocity, užití slovesa poznávat (*shí* 識) a rozeznávat (*biàn* 辨) dává tušit, že Xie Tiao už vyhlíží svůj cíl, že se těší. Tato přírodní složka je plná jednotlivin (*wù* 物) se symbolickým potenciálem, který je rozvíjen jejich spojitostí s narážkami. Třetím dvojverším začíná zachycení jeho emocí. „Osamělé putování“ (*gūyóu* 孤遊) v šestém verši jen potvrzuje domněnku, že Xie Tiao cestuje sám a není doprovázen členy své rodiny. Ve čtvrtém a pátém dvojverší rozebírá svůj vztah ke kariéře a životu v ústraní. Zmiňuje, že už dosáhl úspěchů v oblasti kariéry, ale nyní už se těší na klid života v ústraní, že „od křiku a prachu bude od této chvíle odloučen“ (*Xiāo chén zì zī gé* 囂塵自茲隔). „Kraj poustevníků“ – doslova „Nazelenalé ostrůvky“ (*Cāngzhōu* 滄洲) – taoistický ráj, jsou zde užity pro označení odlehlého místa, daleko od hlavního města. Jedná se o častý básnický motiv, například uveďme Ruan Jiho 阮籍 „Dopis pro Zheng Chonga, aby přesvědčil vládce Jinů“ (*Wèi Zhèng Chōng quàn Jīn wáng jiān* 為鄭衝勸晉王箋), kde se praví: „Pak bys mohl navštívit Nazelenalé ostrůvky a vzdát úctu Zhiboovi, vystoupat na horu Ji a poklonit se Xu Youovi – jak by to bylo úžasné!“ (*Ránhòu lín Cāngzhōu ér xiè Zhībó, dēng Jīshān ér yī Xǔ Yóu, qǐ bù shèng hū* 然後臨滄州而謝支伯，登箕山而揖許由，豈不盛乎)(Cao Xu 2010: 12)

Přítel, neboli ten, kdo je schopen ocenit srdce (*shǎng xīn* 賞心), zmíněný v desátém verši je ozvěnou motivů Xie Lingyunových, který toto spojení užíval poměrně často a přikládal mu zvláštní význam. Například v básni „Na vycházce k Jižnímu pavilonu“ (*Yóu nán tíng* 遊南亭), kde se v posledním dvojverší praví: „Moje touhy – komu je objasním, potěšení srdce, jedině chápavému druhu.“ (*Wǒ zhì shuí yǔ liàng, shǎng xīn wéi liángzhī* 我志誰與亮，賞心惟良知).(Lin Wenyue 1997: 38–39) Na rozdíl od Xie Lingyuna, u kterého je setkání s přítelem motivem nenaplněné touhy, Xie Tiao vyjadřuje přesvědčení, že na svém novém působišti se s přítelem setká.

Závěrečné dvojverší vyznívá jako potvrzení touhy po životě v ústraní. Xie Tiaova narážka dodává sdělení na větší závažnosti. Černý levhart (*xuán bào* 玄豹) je

narážkou na příběh ze spisu Životy příkladných žen (*Liè nǚ zhuàn* 列女傳),⁹ ve kterém žena kritizuje svého manžela – guvernéra, že neudělal nic pro reputaci rodiny a jen shromažďoval majetek.¹⁰ Přirovnává ho právě k levhartovi z Jižní hory, který je skryt v mlhách celé dny a nesejde dolů, ani když potřebuje jíst (*Nánshān yǒu xuán bào, wù yǔ qī rì ér bùxià shí zhě* 南山有玄豹, 霧雨七日而不下食者). (Mather 2003: 218)

Na základě anekdoty začalo být posléze označení „černý levhart“ užíváno v posunutém významu „být nadaný a bát se závistivců, a proto se ukrýt do ústraní“ (*Hòu yù huáicái wèijì ér yǐnjū de rén* 後喻懷才畏忌而隱居的人). (Du Xiaoqin 2011: 59) Xie Tiao zde tedy říká, že chce do ústraní, i když není tak krásný a vzácný jako černý levhart.

Tvrzení, že básník „nemá podobu“ černého levharta lze rozumět jako okaté skromnosti, která zakrývá právě opačné přesvědčení – hrdost na vlastní talent a schopnosti. Levhart v básni tedy představuje protichůdný obraz a básníkově dilema. Ačkoli je to znak samotářského odchodu, motivovaného starostí o vlastní život, tak také může reflektovat přesvědčení, že bude schopným správcem. Báseň je tedy prostoupena steskem po domově, ale také netrpělivého očekávání spojeného s novou funkcí daleko od hlavního města. Nálada v básni je proměnlivá. Stesk po domově vystřídá dychtivé očekávání místa, kde je možné žít v klidu jako poustevník a také se vyznamenat jako schopný správce, až nakonec básník vysloví odhodlání, že „navždy zůstane v mlhách hory“, tedy z místa, kam míří, nikdy neodejde.

Také v další básni „Zakládání příbytku“ (*Zhì zhái* 治宅) narazíme na průhledy do přírody, které tvoří kostru básně. Přírodní motivy zde vykreslují místo, kde příbytek stojí, a dodávají jakousi představu majestátnosti a odlehlosti místa a odhodlání jeho majitele. Některé z nich postupně do básně přináší symbolické významy, aniž by popis přírody ztrácel na působivosti (verše 5 – 8). V závěru

⁹ Životy příkladných žen je spis zkompileovaný v 1. století n. l. významným hanským učencem Liu Xiangem 劉向. Sestává ze 125 životopisů významných žen, které byly převzaty z různých kronik a historiografických knih (Letopisy jar a podzimů (*Qunqiu* 春秋), Zuoův komentář (*Zuozhuan* 左傳), Zápisky historika (*Shiji* 史記)). Sloužila jako jakási učebnice mravů pro dívky s příklady ctnostných žen. (Nienhauser 1998: 583)

¹⁰ *Lienü zhuan* 列女傳, kapitola Xianming zhuan 賢明傳, životopis manželky guvernéra Tao Dazi 陶荅子. (Du Xiaoqin 2011: 58)

básník za použití literárních narážek vyjadřuje svůj životní postoj a v něm právě tkví význam celé básně.

結宇夕陰街，Já postavil jsem obydlí v ulici Nočního stínu
荒幽橫九曲。opuštěné a skryté, za devíti záhyby [řeky].
迢遞南川陽，Daleko na severním břehu Jižní říčky,
迤邐西山足。vine se u nohou Západní hory.
闌館臨秋風，Otevřenou halou čelím podzimnímu větru,
敞窗望寒旭。otevřeným oknem sleduji mrazivé svítání.
風碎池中荷，Vítr drtí lotosy v rybníku,
霜翦江南菼。jinovatka stříhá zelený bambus [rostoucí] jižně od řeky.
既無東都金，Když už není zlato z Východního hlavního města,
且稅東皋粟。tedy zaplatím daně v zrní z Východní bažiny.

U této básně se vedou debaty, zda vůbec byla sepsána během Xie Tiaova pobytu ve Xuanchengu. Jak upozorňuje sám Mather, do cyklu ji zařadil spíše z vlastního přesvědčení, než na základě nějakého jasného dokladu. (Mather 2003: 223) Oproti tomu Du Xiaoqin se domnívá, že ji básník složil až v roce 498 během svého působení v hlavním městě. (Du Xiaoqin 2011: 101) Xie Tiao v ní hovoří o „zakládání příbytku“, a proto se většinou objevuje mezi prvními básněmi sepsanými ve Xuanchengu.

Báseň upoutá popisem terénu ke stavbě, krásnou krajinou a také poměrně pravidelnou strukturou. První dvojverší je konstatováním umístění domu. „Ulice Nočního stínu“ (*Xī yīn jiē* 夕陰街) je jedna z ulic bývalého hlavního města hanské říše Chang'anu, což zmiňuje například známý zeměpisný spis *Žluté plány třech oblastí* (*Sān fǔ Huáng tú* 三輔黃圖). „Devět záhybů [řeky]“ (*Jiǔ qū* 九曲) v následujícím verši je podle Mathera obvykle označení Žluté řeky, která se klikatí, než dosáhne Žlutého moře - ovšem to neodpovídá realitě ani Xuanchengu, ani hlavního města dynastie Qi. (Mather 2003: 223) (Cao Rongnan v tom vidí narážku na Ruan Jiho báseň 詠懷 a přiklání se spíše k tomu, že jde o obrazné

pojmenování říčky poblíž Jiankangu.) (2011: 102) V našem čtení se jedná o místo v Xuanchengu, kde si Xie Tiao postavil dům. Vypůjčená toponyma se vztahem k hlavnímu městu Hanů implikují jeho obdiv k tomuto velkolepému období čínských dějin.

Druhé dvojverší pokračuje v rozvíjení popisu. Je patrné, že dvojice „Jižní říčka“ (*Nánchuān* 南川) a „Západní hora“ (*Xīshān* 西山) tvoří paralelní pár. Ale význam těchto míst je opět poněkud zamlžený. Vzhledem k jiné básni „Po prvním příjezdu do Xuanchengské komanderie“ (*Shǐ zhī Xuānchéng jùn* 始之宣城郡) a jejím osmnáctém verši „A na břehu Jižní říčky nechal odpočinout svůj kočár“ (*Xī jià nánchuān sì* 息駕南川浹) se Mather domnívá, že Jižní říčka je řeka Chungu 春穀 a hora by tedy mohl být vrcholek Lingyang 陵陽 nedaleko tohoto toku v xuanchengské komandérii. (Mather 2003: 222 – 223) Tedy vrcholek a říčka u Xie Tiaova působíště.

Ve třetím a čtvrtém dvojverší se Xie Tiao obrací již k popisu některých součástí vlastního domu, ale i nadále zároveň pokračuje v popisu okolní přírody. Ve třetím dvojverší se krajina a dům vzájemně prostupují a příchodem mrazu se vkrádá téma nebezpečí a lidského neštěstí, smrti. Ve čtvrtém dvojverší pohled míří z domu ven, na detaily rostlin krutě ničených mrazem.

V posledním dvojverší je smíření s nepřízní osudu. Zlato z Východního hlavního města 東都金 je narážka na hanského učence Shu Guanga 疏廣, který společně se svým synem Shouem 受 sloužil jako učitel korunního prince. Když princ dosáhl dvanácti let a znal Hovory a Knihu synovské oddanosti, tak jeho učitelé byli odměněni za své služby. Bylo jim umožněno vrátit se na venkov s množstvím darů a na rozloučenou jim byla vystrojena hostina v hlavním městě. Výraz „zrní z východní bažiny“ (*Dōng gāo sù* 東皋粟) je narážkou na Ruan Jiho 阮籍. „Hodlám zorat slunnou stranu východní bažiny, abych mohl platit daně [jako obyčejný člověk], abych se vyhnul cestě těch, kteří přijmou úřad.“ (*Fāng jiāng gēng yú dōng gāo zhī yáng, shū shǔ jì zhī shuì, yǐ bì dāng tú zhě zhī* 方將耕於東皋之陽，輸黍稷之稅，以避當塗者之) (Mather 2003: 224) Narážkami Xie Tiao podtrhuje naléhavost svého vyjádření a odhodlání žít v ústraní. Nedostal jako Shu Guang

od vladaře bohatství, ale musí jako Ruan Ji ve vlastním panství sám orat a sám se vyrovnat s tím, co má.

Dalším zástupcem tohoto typu básní, kde živě vykreslená krajina přechází do metaforického vyjádření životních těžkostí, může být báseň „Doprovázím [přítele] a loučíme se u říčky“ (*Lín xī songbié* 臨溪送別).

悵望南浦時, Se smutkem se díváme na chvíli [loučení] u Jižního břehu

徙倚北梁步。 a stále váháme, jak procházíme Severní most.

葉上涼風初, Listy padají, zvedá se chladivý vítr,

日隱輕霞暮。 slunce je skryté, červánky se nachýlily k večeru.

荒城迴易陰, Zbořené hradby se v dálce zdají lehce zamlžené,

秋溪廣難渡。 podzimní říčka je široká, je obtížné ji přejít.

沫泣豈徒然, Potoky slz – jsou snad zbytečné?

君子行多露。 na tvé cestě, pane, je mnoho rosy.

U většiny básní se nedochovala přesná datace, a tak u některých z nich je doba vzniku, a tedy bezprostřední souvislosti předpokládaných významů s životními osudy básníka, hádankou. Také u této básně nepanuje shoda o době jejího vzniku. Du Xiaoqin klade její vznik už do roku 491 v Jingzhou, ale my se přidržíme interpretace profesora Mathera, který ji řadí do xuanchengské tvorby.

Báseň je typickým zástupcem typu „básně na rozloučenou“, jak vyjadřuje samotný název. Takových básní napsal Xie Tiao poměrně mnoho. Drží se v nich určité pravidelné struktury a objevuje se v nich způsob výstavby, který se stal normou v pozdější poezii doby Tang. Je to především pravidelné střídání paralelních a neparalelních dvojverší. Ve většině případů se jedná o básně o osmi verších, kde druhé a třetí dvojverší bývají paralelní a dvojverší na začátku a konci básně naopak paralelní nejsou. Stejně tak tomu je v pozdější pravidelní tangské básni lüshi.¹¹ Báseň uvádí emocionální postoj, který je rozveden popisem

¹¹ Viz Olga Lomová (1995). *Čítanka tangské poezie*. Praha: Karolinum.

přírody a závěr básně se opět vrací k původnímu pocitovému postoji. (Kang-i Sun Chang 126 – 127) Podobné to je i u této básně. Přírodní motivy jako opadané listí a skryté slunce jsou projekcí nálady do krajiny. Krajina tak promlouvá za člověka a stává se nástrojem vyjádření jeho citů. Tato skladba poskytuje popis obklopující krajiny, avšak v centru pozornosti stojí básník a jeho přítel, se kterým se loučí.

Pochmurnost, možná až zoufalství dále podbarvují četné literární narážky na Chuské písně. „Jižní břeh“ (*nán pǔ* 南浦) v prvním verši je narážkou na Devět zpěvů, konkrétněji báseň Bůh řeky (*Hé bó* 河伯), jejíž inspirativní verš zde uvádím v překladu Jaromíra Vochaly: „On ruce s úklonou na hrudi složil a k východu zamířil, plul před ním až k břehu jižnímu a tam se rozloučil.“ (*Zǐ jiāoshǒu xī dōng xíng, sòng měirén xī nán pǔ* 子交手兮東行，送美人兮南浦。). (Vochala 2004: 90). „Jižní břeh“ a také „severní most“ jsou obvyklé metafory pro odchod, inspirované chuskými písněmi. Také „váhání“ v druhém verši je inspirováno Chuskými písněmi, „Váhám a vzdálené myšlenky, ach..“ (*bù xǐ yǐ ér yáo sī xī* 步徙倚而遙思兮..). Velmi známá je také narážka v posledním verši, kde se hovoří o zemi „plné rosy“ (*duō lù* 多露). Toto je oblíbený motiv z Knihy písní, v básni „Rosa na cestě“ (*Xíng lù* 行露): „Cožpak [nechodil jsem zde] od rána do noci, ale řekl jsem, že tu bylo mnoho rosy na cestě.“ (*Qǐ bù sù yè, wèi xíng duō lù* 豈不夙夜、謂行多露). (Du Xiaoqin 2011: 23)

Navzdory skutečnosti, že se Chuské písně nikdy nestaly součástí konfuciánského kánonu, měly velký vliv na celou čínskou poezii, jak je také patrné nejen v předchozí básni. Na básníky dalších generací obzvláště silně působil úděl Qu Yuana, nepochopeného a nespravedlivě pronásledovaného dvora, který si vzal život ze zoufalství z politické situace v jeho státě i osobního zklamání. Identifikovali se s ním dvora a básníci dalších staletí, které potkalo nějaké životní hoře. Přítomnost intertextových odkazů tak naznačuje, že v básni se hovoří nejen o loučení, ale také o křivdě a obavách o osud státu.

Také báseň „Doprovázení Jianga z armádního úřadu, Tana správce záznamů a Zhua Synovsky oddaného a neúplatného, při jejich návratu do hlavního města“ (*Sòng Jiāng bīng cáo Tán zhǔ bù Zhū xiào lián huán shàng guó* 送江兵曹檀

主簿朱孝廉還上國) lze zařadit do skupiny básní, které Xie Tiao napsal při příležitosti loučení. Paralelismus ve druhém dvojverší není tak výrazný, avšak ve třetím dvojverší se báseň opět strukturně přibližuje k ideálu, jak jej popisuje Kang-i Sun Chang a tematicky a náladou sem jistě patří. Téma básně je doprovod odjíždějících přátel, kteří navštívili Xie Tiaoa v Xuanchengu pravděpodobně někdy na jaře roku 496. (Du Xiaoqin 2011: 87)

方舟泛春渚, V lodi plující kolem jarních ostrůvků,
攜手趨上京。ruku v ruce pospícháte k hlavnímu městu.
安知慕歸客, Jak [bys mohl] pochopit tuláka, co touží po návratu [domů].
詎憶山中情。Vzpomeneš si na to, jaké pocity člověk prožívá v horách?
香風蕊上發, Z květů vychází voňavý vánek,
好鳥葉間鳴。krásní ptáčci mezi listím zpívají.
揮袂送君已, Zamávám, již jsem vás doprovodil.
獨此夜琴聲。Jsem už sám, tuto noc se zvukem citery.

Každého zřejmě napadne otázka, kdo jsou zmíněné osoby v názvu básně. Všechny zdroje se shodují na jednom výkladu, avšak pro některá z tvrzení nejsou doklady v dobových záznamech. V případě Jianga z armádního úřadu se má za to, že se jedná o Jiang Miho 江泌. Tan správce záznamů je identifikován jako Tan Chao 檀超 a Zhu Synovsky oddaný a neúplatný je pak blíže neznámý muž a je jedinou z osobností, která stále čeká na uplatnění ve státní službě.¹² (Mather 2003: 257)

Báseň působí bezprostředním dojmem, i zde je však řada narážek. Ty jsou v této básni především na Xie Tiaovy předchůdce, autory přírodní lyriky, Xie Lingyuna, Tao Yuanminga a také na Ruan Jiho. Podle Du Xiaoqina z Tao Yuanminga pochází neobvyklé výraz pro „lodku“ (*fāngzhōu* 方舟), „hlavní město“ (*shàngjīng* 上京) a je jím inspirováno také spojení „pocity, které člověk prožívá v horách“ (*shānzhōng qíng* 山中情). Dvě narážky pochází z básně „Odpověď pobočníku Pangovi“ (*Dá Páng cānjūn* 答龐參軍), kde se praví: „Jak rychle pluje

¹² Tan Chao je také méně známým básníkem. Jeho životopis najdeme v *Kronice jižních Qi* (卷 52).

tato loďka, jakoby se vzdalovala na řece“ (*Piān bǐ fāngzhōu, róng yì jiāngzhōng* 翩彼方舟，容裔江中) nebo „Velký stát má osud, tvoří úředníkům hlavní město.“ (*Dà fān yǒu mìng, zuò shǐ shàngjīng* 大藩有命，作使上京). „Jarní ostrůvky“ nachází napak inspiraci v Tao Yuanminově básni „Cesta do Jingkou“ (*Cóng yóu Jīngkǒu* 從遊京口): „Zpěv ptáků vychází z rákosí na jarních ostrůvcích, královskou povinností je vystoupat na horu.“ (*Míng jiā fā chūn zhǔ, shuì luán dēng shān jiāo* 鳴笳發春渚，稅鑾登山椒). (Du Xiaoqin 2011: 87 – 88)

Básní, která má poněkud specifické postavení je „*Postrádám starou přítelkyni*“ (*Huái gù rén* 懷故人). Skladba je podle Mathera věnována jeho temperamentní manželce, která jej čeká ve Jiankangu během jeho správcovské mise ve Xuanchengu. (Mather 2003: 256)

芳洲有杜若，Na Voňavém ostrůvku se rozprostírá kopytník，
可以贈佳期。kde mohu dostat jako dar šťastné datum [svého návratu].
望望忽超遠，Dívám se, dívám se nepřítomně do nekonečných dalek，
何由見所思。jak mohu spatřit tu, po které toužím？
我行未千里，Neurazil jsem ani tisíc li，
山川已間之。a hory a řeky leží mezi námi。
離居方歲月，V odloučení žijeme už rok a déle，
故人不在茲。moje dávná přítelkyně není tady。
清風動簾夜，V nocích kdy jemný vánek posune roletou，
孤月照窗時。nebo kdy osamělý měsíc svítí do okna。
安得同攜手，Kde se můžeme společně chytit za ruce
酌酒賦新詩。připít si a napsat nové básně？

Přírodní motivy v básni podtrhují přání setkat se s drahou bytostí. Ale také jsou měřítkem, které tvoří překážku mezi odloučenými lidmi. Jsou zde tedy částečně symbolem neprostupnosti a dálky. Krajina zde zároveň slouží k lokalizaci místa, kde se básník nachází (tedy daleko od milované ženy), ale také k navození nálady (dálka implikuje smutek z odloučení). Motivy z Chuských písní „nekonečné

dálky“ (*chāo yuǎn* 超遠) nebo „žití v odloučení“ (*lí jū* 離居) k vyjádření touhy po setkání s milovanou ženou ještě zesilují.

3.2 Pozorování přírody z hlediska statického pozorovatele

Ze Xie Tiaovy tvorby lehce můžeme nabýt dojmu, že básníkovým skutečnou touhou není samotný pobyt v přírodě, ale je to právě estetické potěšení z jejího pozorování. Této představě právě nejlépe odpovídají básně v této skupině. Jim věnuje velkou pozornost Kang-i Sun Chang. Onen „rám“ považuje za Xie Tiaovu inovaci přírodní lyriky oproti básnickým předchůdcům. (1986: 137–138) Básník je ve své pracovně a pozoruje z ní krajinu, která se před ním otevírá. Zdá se, jako by básníkovou touhou v těchto básních bylo snad uzavřít přírodu do určitého rámu a tím ji spoutat a ukázat její propojení s lidmi a jejich světem. Jako v básni „V klidu sedím v poustevnické pracovně v [úřadovně] komanderie – odpověď panu Lüovi z právního úřadu“ (*Jùnnèi gāozhāi xián wàng dá Lǚ fǎ Cáo* 郡內高齋閒望答呂法曹).

窗中列遠岫，V okně se mi řadí vzdálené vrcholky hor,
庭際俯喬林。vysoké stromy sklání své koruny na nádvoří.

V básních tohoto typu téměř vše představuje básníkovu touhu po strukturovanosti a rafinovanosti. (Kang-i Sun Chang 1986: 137) S trochou nadsázky by to mohla být také předzvěst pozdějších snah tangských básníků krajinu zavřít do přísně regulované formy pravidelných básní.

V básni „V poustevnické pracovně sleduji skutečnost“ (*Gāozhāi shì shì* 高齋視事) můžeme pozorovat hned několik typických příkladů takového pojetí pohledu na krajinu. Uvedeme zde část básně, kde se básník rozhlíží po krajině, která je obsažena v její první části. Krajina není v básni vždy explicitně „zarámovaná“, avšak na skutečnost, že se jedná o pohled z domu, upozorňuje kontext básně.

餘雪映青山，Zbytky sněhu prozařují zelenající se kopce,
寒霧開白日。chladivá mlha se rozpouští pod slunečním svitem.
曖曖江村見，Nezřetelné, nezřetelné - vesničky u řeky se objevují,
離離海樹出。roztroušené obrysy stromů vystupují u jezerního břehu.

Jak jsme již zmiňovali výše, přírodní motiv je často spolehlivou pomůckou pro zařazení básně do průběhu roku vymezeného střídáním ročních dob, ale také denní doby, a právě tato báseň nám to může ilustrovat. „Zbytky sněhu“ (*yú xuě* 餘雪) a „chladivá mlha“ (*hán wù* 寒霧) v prvním dvojverší nám zařazují báseň do doby brzkého jara pravděpodobně roku 496, kdy byl Xie Tiao na svém působišti přibližně půl roku. (Mather 2003: 225) Při popisu však můžeme jít ještě dál, neboť chladivá mlha je také znamením brzkého rána. Určení času zároveň implikuje pohyb času a potencionálně zahajuje melancholický nádech neúprosného ubíhání času a s ním spojená témata smrti a stárnutí, ale také neúspěchu v úřední kariéře. Tato témata jsou obvykle východiskem pro téma odchodu do ústraní, které je zde také naznačeno, zejména skrze reminiscence na verše Tao Yuanmingovy.

Spolu s druhým dvojverším je počátek básně tvořen básníkovými pohledy do krajiny, které jsou prosyceny literárními narážkami. Vsi, které jsou „nezřetelné“ (*àìài* 曖曖) je aluze na Tao Yuanminga a jeho básně Návratu k polím a zahradním příbytkům (*Guī yuántián jū wǔ shǒu* 歸園田居五首) – „V dáli jen nejasně lidská ves v mlze se tratí, tu a tam z vesnice dým stoupá v modravém dni.“ (*Àìài yuǎn rén cūn, yīyī xū lǐ yān* 曖曖遠人村，依依墟里烟). (Překlad Josef Hiršal a Marta Ryšavá, Tchao Jüan-ming 1966: 38) „Roztroušené“ (*lílí* 離離) je naopak narážkou na báseň z cyklu „Zpívám o minulosti“ (*Yǒng shǐ* 詠史) významného básníka dynastie Jin – Zuo Sia 左思. : „Bujně vzrostlá borovice roste v hloubi strže, roztroušené mladé stromky jsou na vrcholcích hor“ (*Yùyù jiàn dǐ sōng, lílí shānshàng miáo* 鬱鬱澗底松，離離山上苗). (Du Xiaoqin 2011: 65) Vzrostlá borovice je alegorií ušlechtilého muže. Ta by se měla tyčit na vrcholu hory, tedy vysoko nad průměrnými muži (mladými stromky), avšak namísto toho roste na dně rokle. Tedy je jako nadaný muž, který byl osudem zahrán do kouta a není v přízni mocných. Tao Yuanming nám tedy asociuje život v ústraní a Zuo Si zklamání z neúspěchu v úřednické funkci. Tyto literární souvislosti však Xie Tiao umně přetransformává do vykreslení reálné krajiny a propojuje s náladou krajiny situované v čase.

Jak je patrné, tak navzdory tomu, že podle názvu by mělo jít o báseň, kde básník popisuje skutečnost, kterou vidí kolem sebe, nahlíženou z interiéru pracovny, vidíme, že popis přírody není nikterak dlouhý (tvoří přesně první třetinu básně) a užité motivy nevybočují z konvencí přírodní lyriky – hory, říčky a stromy, jezero. Tento krajinný popis do jisté míry také reprezentuje jakousi podobnost jednotlivých krajin, které jsou právě těmito motivy, a dále intertextovými odkazy propojeny. Básník typicky věnuje popisu přírody prostor na počátku básně a dále vkládá své myšlenky ze života ve Xuanchengu, v nichž se objevují významy spojené s novou funkcí, touhou po samotě i svobodě.

Za zmínku stojí také samotná „poustevnícká pracovna“ (*gāozhāi* 高齋) v názvu básně. Jak se uvádí v Záznamech o xuanchengské komandarii (*Xuānchéng xiànzhì* 宣城縣志), vytvořených během éry Guanxu 光緒. Na vrcholku hory Lingyang 陵陽山 si básník nechal postavit poustevníckou pracovnu v sídle úřadu komanderie. (Du Xiaoqin 2011: 65) Je to právě toto místo, odkud často hledí do krajiny. Gao (高) nese jak věčný, tak přenesený význam „být vysoko“, který pojmenovává situaci poustevníka, který je „povznesený nad přízemní svět“. Jak se sám zmiňuje v již citované básni „V klidu sedím v poustevnícké pracovně v komandarii – odpověď panu Lüovi z právního úřadu“ (*Jùnnèi gāozhāi xián wàng dá Lǚ fǎ Cáo* 郡內高齋閒望答呂法曹).

結構何迢遞，
Jak odlehlá a vznešená je tato stavba, kterou jsem postavil,
曠望極高深。 široký výhled dosahuje do rozlehlé krajiny.

V dvojverší můžeme také vidět velmi často užívané přívlastky, které si básník oblíbil. Vznešenost, odlehlost i široký výhled doprovázejí popisy i v dalších básních xuanchengského období.

Jednou z nejvýznamnějších a nejcitovanějších básní xuanchengského cyklu je „Z výšky [sídla] Xuanchengské komanderie vyhlížím do dálky“ (*Xuānchéng jùn nèi dēngwàng* 宣城郡內登望). Odcituji první část básně, která popisuje přírodu.

寒城一以眺，
Z mrazivých hradeb stále zírám do dálky，
平楚正蒼然。 koruny stromů se právě zelenají.

山積陵陽阻, Hory se shlukují do Lingyangské bariéry,
溪流春穀泉。říčka [vytéká] z pramenů Jarního údolí.
威紆距遙甸, Nepřetržitě se klikatí a vzdaluje po odlehlých oblastech,
巉岳帶遠天。strmé skály se spojují s dalekými nebesy.
切切陰風暮, Hučí, hučí, noční vítr od hor!
桑柘起寒煙。Nad morušemi se zvedá chladný dým.

Tato báseň je odlišná a do jisté míry také neobvyklá, místem odkud básník shlíží do krajiny. Krajinu sleduje z nepohodlí zimního počasí venku na hradbách. Básník se znovu snaží charakterizovat krajinu pomocí hlavních krajinných dominant, avšak v kontextu celé básně se zdá, jako by mezi ním a jeho okolím byla určitá bariéra.

Krajinnému popisu dodává na kráse také použitá elipsa, která jen podtrhuje jeho hru se slovy (2. dvojverší citované ukázky). Lingyangská bariéra je horstvo mezi Xuanchengem a Danyangem 丹陽, kde podle tradice žil poustevník Ziming 子明, který ve věku sta let dosáhl nesmrtelnosti. Jarní údolí je pak říčka, která se vlévá do řeky Jiangning. (Mather 2003: 227) Přírodní idylu nabourává až osmý verš, který nám skrze užití motivu moruší připomene Tao Yuanminga nebo Pan Yueho 潘岳 básně.¹³ Dým z moruší, které se vysazovaly v těsné blízkosti vesnic, je bezesporu obrazem lidského sídla, a také předzvěstí motivického zlomu v básni. Pozornost od přírody, obývané jen poustevníky, se přesouvá k lidskému sídlu a světu lidí. Dále bude básník hovořit o svém smutku a službě.

Krajinné motivy v básni rámují a organizují scénérii. Zdá se, jako by odstup od krajiny, který je dán pohledem z hradeb, implikoval nenaplněnou touhu po životě v ústraní, jako by básník toužil do přírody se vydat, ale jeho postavení mu to nedovolovalo.

Pokud se podíváme na básně tohoto typu, tak si velmi rychle všimneme užívaných sloves, které básník často užívá již v samotném názvu a dá nám tak

¹³ Pan Yue (243 – 300) byl básník za Východních Jinů, který se věnoval převážně popisným básním a proslul také svou fyzickou krásou.

vodítka, jak na báseň nahlížet. V jiné básni to bylo sloveso 視 (*shì*) „pozorovat“, zde máme 望 (*wàng*) „dívat se [do dálky], v dalších básních je 眺 (*tiào*) „zírat z výšky“, 瞰 (*kàn*) „napínat zrak“, nebo „dívat se z výšky dolů“ a podobně. Všechna slovesa v sobě mají také obsažen určitý obdiv k pozorovanému a dokreslují nám obraz básníka, jako vášnivého pozorovatele, který krajinu obdivuje. To nám mohou ilustrovat následující dvě dvojverší z básně „Ze zadní studovny vyhlížím do dálky“ (*Hòu zhāi jiǒng wàng* 後齋迥望):

高軒瞰四野，Z vysokého okna napínám zrak na krajinu do čtyř směrů，
臨牖眺襟帶。vykloním se z okna a vhlížím k svrškům [hor] a opaskům [řek].
望山白雲裡，Hledím na hory v bílých mracích，
望水平原外。hledím k řekám za planinou.

S obdivem a touhou se dívá na krajinu na všech čtyřech stranách od svého obydlí. Vykloní se z okna a první věci, která jej zaujme, jsou hory a řeky. Básník popisuje přírodu v celé její majestátnosti bez určitého ohledu pro drobný detail. Krajinu také částečně personifikuje, neboť používá označení pro součásti oděvu pro pojmenování vnější podoby součástí krajiny (*jīn* 襟 „přední části vrchního oděvu“ pro hory a *dài* 帶 „opasek“ pro řeky). Majestátnost hor jej naplňuje úžasem. Hory tak vysoké, že se jejich vrcholky skrývají do oblak či jsou uloženy v hustém oparu, že k nim člověk nemůže dohlédnout a jakoby mu byly zapovězeny. Básník není jen pozorovatelem, ale zároveň po krajině touží, ale cítí, že mezi ním a krajinou je bariéra. Překážkou je i samotné okno, které jej odděluje od přírody. Nepřístupné jsou také hory zahalené v oblacích a vodstva, která se rozprostírají až za širými planinami.

V následující části se básník soustředí na proměny, kterými příroda prochází. Přirovnání stromů k závěsům a lotosů k baldachýnu opět přibližuje krajinu světu lidí a proměňuje ji v interiér paláce. Básníkuv toužebný pohled na ni tak lze chápat také jako výraz stesku po prostředí dvora.

夏木轉成帷，Letní stromy se proměňují v závěsy，
秋荷漸如蓋。podzimní lotos je stále více jako baldachýn.

Popis přírody v první a druhé polovině básně se tak výrazně liší. V první části básník popisuje krajinu, jak se před ním zjevuje a snaží se ji zachytit v celé komplexnosti, avšak také si uvědomuje odstup mezi jím a krajinou. Ovšem v druhé části dává naplno projevit svým citům a popisy krajin se ukazují jako ztělesnění jeho vzpomínek na hlavní město a život u dvora.

V básni „Zimního večera odpočívám od úředních záležitostí“ (*Dōngrì wǎn jùn shì xī* 冬日晚郡事隙) se přírodní motivy objevují jako dokreslení samoty a nicnedělání. Básník začíná konstatováním výchozí situace, že na novém místě občas má prostor pro odpočinek a přemýšlení:

案牘時間暇, Mezi oficiálními povinnostmi se občas vyskytnou i chvíle na odpočinek,

偶坐觀卉本。sedím a pozoruji rostliny a dřeviny.

Klíčem k celé básni je právě *xiánxiá* 閒暇, volné chvíle, čas zahálky, jakýsi „odpočinek“, který je důležitým pojmem pro Xie Tiaovo poustevnictví. Toto můžeme nazvat jakýmsi půlpoustevnictvím. (Kan-i Sun Chang 1986: 134) Tento pojem (nebo jen *xián* 閒 v témže významu) se vyskytuje opakovaně v básních xuanchengského cyklu (například také výše v názvu básně „V klidu sedím v poustevnické pracovně v komandarii – odpověď panu Lüovi z právního úřadu“). Odpočinek, zdá se, hrál v Xie Tiaově životě důležitou roli a dovoloval mu soustředit se na literární tvorbu.

V další části právě citované básně už následuje popis přírody. Uplatňuje se změna nálady, kterou asi způsobil pohled do dálky. Xie Tiao popisuje klid poté, co mu skončily úřední povinnosti, ten se však náhle změní v touhu po návratu domů, až jej bolí oči, jak dlouho vyhlížel do dálky (tj. k domovu). Přichází zima, roční období konvenčně asociující životní obtíže a nebezpečí, někdy dokonce i smrt. Orchideje v básni jsou počínaje poezií spjatou s postavou Qu Yuana symbolem ušlechtilého muže. Jestliže vadnou, znamená to životní neúspěch, tragédii. V popisu se uplatňují slova, která podtrhují a vyzdvihují jednotlivé vlastnosti přírodních motivů. Věcné vlastnosti jednotlivých aspektů zobrazované přírody zároveň mohou asociovat symbolické významy: „vysoko ční“ (*zhēngróng* 崢嶸)

implikuje „povznesený nad přízemní svět“, „poustevnícký“, „ztepíle se tyčící“ (*xiāoxiāo* 脩脩) bambus a „vůně“ (*fù* 馥) orchidejí jsou v tradici poezie Chuských písní vlastnosti, které implikují ctnosti ušlechtilého muže. Další zajímavostí je užití dvouslabičných adjektivních přísudků v čele veršů, která vyjadřují vlastnosti krajiny, ale zároveň působí na smysly čtenáře. Ve své dvouslabičnosti jsou ještě působivější.

颯颯滿池荷, Lotosy zaplňující rybník šustí [ve větru],
脩脩蔭窗竹。 bambus stínící mé okno se ztepíle tyčí vzhůru.
簷隙自周流, Na zápraží svobodně chodím kolem,
房櫳間且肅。 a [také] za mřížkami v oknech [cítím se] svobodně.
蒼翠望寒山, Skrz tmavě zelené sleduju zimní hory,
崢嶸瞰平陸。 z vysoko čnicích shlížím na rovné pláně.
已悵慕歸心, Mé srdce prahnoucí po návratu domů, je již ztrápené,
復傷千里目。 a také mé oči se trápí [z toho jak vyhlížejí na] tisíce li.
風霜旦夕甚, Vítr a mráz je s každým úsvitem a soumrakem silnější,
蕙草無芬馥。 orchideje už nemají intenzivní vůni.

Závěr básně vyznívá jako rozhodnutí odejít do ústraní a prožít spokojené stáří.

雲誰美笙簧, Kdo říká, že za krásnou považuji hudbu [u dvora]?
孰是厭邁軸。 Kdo je tím, kdo si oškliví hladovění a nemoci?
願言稅逸駕, Toužím, abych mohl odpráhnout chvátající kočár
臨潭餌秋菊。 a u jezera hodovat u podzimních chryzantém.

Líčení je bezpochyby krásné, ale samotná krajina je nepochybně především výrazem melancholické nálady s určitými zlověstnými významy. Přírodní motivy se stávají symboly neblahého osudu (mráz, vadnoucí orchideje). Takto koncipovaná krajina (*jǐng* 景) se stává základem pro vyjádření tragických

osobních pocitů (*qíng* 情) v duchu Qu Yuanovské tradice, které nakonec směřují k touze po životě v ústraní v Tao Yuanmingovském duchu.

Jak jsme již zmiňovali, básník ve své tvorbě často zachycuje životní dilema, které mihotá mezi touhou po ústraní a smyslem pro povinnost (a případně určitá pohodlnost). V melancholické básni „Za západu slunce smutně se rozhlížím“ (*Luò rì chāng wàng* 落日悵望) přírodní motiv dokresluje básníkův smutek, který pramení z již poměrně dlouhého odloučení od rodiny. Jednotlivé motivy dokreslují celkové rozpoložení.

昧旦多紛喧, Za rozbřesku [je] mnoho zmateného hluku,
日晏未遑舍。[a dokonce] ani když den postoupí, nepřestane.
落日余清陰, Po západu slunce zůstává příjemný chládek,
高枕東窗下。[ležím na] vysokém podhlavníku pod jižním oknem.
寒槐漸如束, Zimní jerlín postupně vypadá jako svázaný,
秋菊行當把。podzimní chryzantémy se blíží době sběru.

Podzimní období je v čínské poezii odedávna časem melancholie. Opadaný jerlín a podzimní chryzantémy jsou užity nezvykle. Místo dlouhého života a šťastného stáří symbolizují nevyhnutelnost pohybu času a podzimního zániku.

Z uvedených příkladů je zřejmé, že navzdory našemu rozdělení užití přírodních motivů v básních na skupiny, dochází k překrývání a vzájemnému doplňování různých přístupů k přírodě v konkrétních básních. V básních které považujeme za pohled z básníkovy pracovny, můžeme vidět, že se nikdy nejedná jen o samotnou radost z přírody, ale básník s její pomocí ukazuje další významové asociace směřující k jeho kariéře, vztahu ke dvoru a podobně.

Také mezi básněmi s tímto typem přírodního motivu můžeme najít báseň, z které pramení pocit smutku z rozloučení a dálky oddělující básníka od drahé bytosti. Není to přímo „báseň na rozloučenou“, ale podle Matherovy i jiných interpretací byla sepsána krátce při návštěvě přítele u Xie Tiaoa v Xuanchengu, jako variace na jeho skladbu. Je to skladba „Nově postavené severní okno, skládám [variaci] v souladu [s básní] pomocníka Hea“ (*Xīnzhì běichuāng hé Hé cóngshì* 新治北窗和

何從事). Báseň je napsána u příležitosti jeho odjezdu. Přírodní motiv je opět přítomen v první části básně, kde se zrcadlí klid a pohoda prezentovaná pomocí přírodních motivů. Krajina v básni slouží zároveň jako místo, kde básník předvádí své city, které cítí k příteli a snaží se zaujmout originálním vyjádřením a neobvyklou myšlenkou.

國小暇日多, V malém státě je mnoho volných dní,
民淳紛務屏。 a je-li lid čestný, nepříjemné povinnosti jsou zavrhnuty.
闢牖期清曠, Otevírám okno a s nadějí se dívám k „jasnému a rozlehlému“,
開簾候風景。 vytáhnu roletu a počkám na [krásnou] scenérii.
泱泱日照溪, Rozlévá se doširoka slunce, jak zrcadlí se v řece,
團團雲去嶺。 vzdouvají se, vzdouvají oblaka, jak opouštějí horský hřbet.
峇嶺蘭棹峻, Vysoké a prudké magnoliové trámy ční nade mnou,
駢闐石路整。 bok po boku kamenité cesty vedou rovně.
池北樹如浮, Stromy na sever od jezírka jakoby pluly,
竹外山猶影。 za bambusem jako by byly stíny hor.

Další částí už se básník obrací k příteli a chválí si jeho přítomnost a blízkost. Poslední dvě dvojverší jsou plné smutné nálady, která přímo plyne z okamžiku loučení. Je vlastně dramatizací loučení – básník si nejdříve představuje, jak bude na přítele vzpomínat, a pak tady říká, že jeho smutek v tento okamžik, když se dívá na odjíždějící loď, není k utišení.

自來彌弦望, Od [tvého] příjezdu, uběhl plný měsíční cyklus,
及君臨箕穎。 tobě na blízku [jsem viděl] horu Qi a řeku Ying.
清文蔚且詠, Průzračný text – nádherný a melodický,
微言超已領。 slůvka se skrytými významy – krásné a příkladné.
不見城壕側, Neuvidím tě u hradeb města a příkopu,
思君朝夕頃。 ale budu na tebe myslet od rána do večera.
回舟方在辰, Ve chvíli, kdy tvá loď právě odplouvá,
何以慰延頸。 čím utěším svou touhu po vzdalujícím se příteli?

3.3 Toulky přírodou

Dalším, v našem souboru málo častým typem užití přírodních motivů, jsou samotné toulky básníka přírodou, do které vstoupil a popisuje ji, jak jí prochází a jak se mu odhaluje při cestě. Při těchto toulkách si všímá zejména dramatických scénérií se skalnatými vrcholy. V těchto básních je nejlépe patrný vliv poezie Xie Tiaova strýce Xie Lingyuna. Právě ve Xuanchengu básník složil například báseň „Toulky po horách“ (*Yóu shān* 遊山), která se svou výstavbou blíží velkolepým Xie Lingyunovým krajinám. (viz Mather 2003: 230 – 232)

Příkladem básně s filosofickým nádechem může být „Toulám se pohořím Jingting“ (*Yóu Jìngtíng shān* 遊敬亭山). Na rozdíl od Xie Lingyuna je však zpracování filosofického tématu jen povrchní. V horách sice nalézá básník naplnění lidské přirozenosti v souladu s taoistickou představou, avšak nakonec hovoří o zcela pozemských věcech. Bojí se, že přízeň vladaře může ochabnout.

茲山互百里，Toto pohoří se táhne na tisíc li,
合沓與雲齊。ční do výše, kde se spojuje s oblaky.
隱淪既已託，“Skrytí a zmizelí“ již [zde] našli útočiště,
靈異居然棲。“zázrační a podivní“ [tu našli] bezpečné hnízdo.
上干蔽白日，[Hory] vysoko ční, zakrývají zářící slunce,
下屬帶迴谿。dole navazují na vinoucí se potok.
交藤荒且蔓，Propletené révy [vše] pokrývají a šíří se,
樛枝聳復低。zprohýbané větve ční a znovu klesají.
獨鶴方朝唳，Osamělý jeřáb právě za svítání křičí,
飢鶻此夜啼。hladové veverky celou tuto noc naříkaly.
溟雲已漫漫，Linoucí se oblaka se už rozšířily všude,
夕雨亦淒淒。večerní déšť je také temný a studený.
我行雖紆組，V mém životě, ačkoliv jsem získal úřady,
兼得尋幽蹊。také hledám skryté stezky.
緣源殊未極，Jdu proti proudu k pramenu, ale ani zdaleka jsem jej ještě nedosáhl,

歸徑窅如迷。cesta pro návrat je nepoznatelná, jako bych se ztratil.

要欲追奇趣, Kdo si přeje dosáhnout neobyčejné,

即此陵丹梯。tak takto vystoupám na rumělkové schody!

皇恩竟已矣, Císařská náklonnost nakonec skončí,

茲理庶無睎。obávám se, že tato pravda není daleko.

Jak uvádí Mather, pohoří Jingting, ležící 10 li na sever od Xuanchengu, se těšilo velké úcty okolního obyvatelstva, a také z toho důvodu byl zbudován malý chrám na úpatí jedné z hor, který je zmiňován i u dalších básní (např. „Obětuji v chrámu na pohoří Jingting“). Báseň vznikla v roce 495. (Mather 2003: 233) Je prochnuta popisem přírodní scenérie v její komplexnosti. Z popisu je patrná majestátnost pohoří, které je zjevně dominantou pro celé okolí. Prostřední část je plná nespoutanosti přírody, kterou básník postupně objevuje během svého putování.

Ačkoliv je zde podán působivý popis dramatické horské scenérie, v básni snad ani není slovo, které by nebylo literární narážkou a nedodávalo poučenému čtenáři další významové souvislosti. My zde z této změti literárních aluzí vybereme ty nejnapadnější. Ve druhém dvojverší se hovoří o „skrytých a zmizelých“ (*yīn lún* 隱淪) a „zázračných a podivných“ (*líng yì* 靈異); ti představují zbožštěné poustevníky žijící v horách a nadpozemské bytosti, konající zázraky. Huan Tanovy 桓譚 *Nové hovory* (*Xīnlùn* 新論) uvádějí: „Mezi pěti druhy božského lidu je druhá skupina nazývána „skrytí a zmizelí“. V *Kronice státu Jin* (*Jinshū* 晉書) se uvádí, že Gan Bao 干寶, autor *Zápisů o hledání duchů* (*Sōushén jì* 搜神記) se věnoval shromažďování a editování zmínek o proměnách „zázračných a podivných“ v božstva. (Mather 2003: 233 – 234)

Stoupání na rumělkové schody je metaforou pro získání nesmrtelnosti, ale také obrazné pojmenování pro dvorskou kariéru. Lze ale také použít i pro poetické pojmenování vycházky do hor a stoupání k vrcholu. Xie Tiao, jako i jinde, pomocí význačné slovní zásoby míchá dohromady věcný význam skutečnosti (míří do hor) se zamyšlením nad kariérou a nad poustevnictvím. Spojení různých významů do jednoho vyjadřuje téma opakující se i v jiných básních ze

Xuanchengu: váhání mezi úřadem a poustevnictvím, ale i relativizace problémů mezi nimi.

V posledním dvojverší je vidět Xie Tiaova nejistota a pocit všudypřítomné možnosti záhuby v nejisté době, kdy se básník nikdy nemohl cítit zcela v bezpečí. To mohou koneckonců dokumentovat popisy dobových poměrů v historickém kontextu a životopisu básníka v předcházející části práce.

Další básní, zachycující vycházku do hor, je „Obětuji v chrámu na pohoří Jingting“ (*Sì Jìngtíng shān miào* 祀敬亭山廟). Jedná se o svého druhu obětní hymnus, navazující na tradici založenou Chuskými písněmi, a asi je tak pochopitelné, že obsahuje četné narážky na toto dílo. Příležitost této cesty je oslava svátku božstva, která se koná ve svatyni na úpatí jedné z hor.

翦削兼太華，Ostříhané a vytesané [svahy se podobají] hoře Taihua,
崢嶸跨玄圃。vysoko ční [vrcholek] překrývá legendární zahrady.
貝闕視阿宮，Ze strážních věží shlíží na palác E,
薜帷陰網戶。závěsy stíní síťované dveře.
參差時未來，Vybírám čas, ještě nenastal,
徘徊望滢浦。váhám a dívám se na řeku Li.
椒糝若馨香，Koření a obětní rýže [voní] jako kadidlo,
無絕傳終古。nikdy nepřestanou, setrvají na věky.

Zmínky o místech v této básni povyšují váženost samotné hory na roveň posvátného místa. Básník ji přirovnává k hoře Hua, respektive k jednomu z jejích pěti vrcholů v provincii Shaanxi 陝西, která je tradičně obdivována a uctívána a je jednou z legendárních Pěti posvátných hor (*wǔyue* 五岳). Legendární zahrady (dosl. *Xuán pǔ* 玄圃, „zázračné záhony“) zase našly inspiraci v zahradách kolem bájného obydlí Královny matky západu na hoře Kunlun 崑崙.(Mather 2003: 235) O těchto místech se píše v Chuských písních a narážky na ně se objevují také v následujících dvojverších.

Poslední básní o vycházkách do hor, kterou si uvedeme je „Chystám se putovat k řece Xiang a vydat se kolem Klikaté bystriny“ (*Jiāng yóu Xiāng shuǐ xún Jù xī* 將游湘水尋句溪).

Prameny se mírně rozcházejí v interpretaci místa zachyceného v této básně. Jisté však je, že byla napsána ještě před odjezdem do oblasti kolem řeky Xiang 湘 v dnešní provincii Hunan 湖南. Kritická edice Xie Tiaovy díla uvádí, že zde básník získal úřad a teprve poté se vrátil do hlavního města ke své práci u císařského sekretariátu. Mather naopak uvádí, že básník dostal pověření k cestě do Xiangzhou 湘州 (dnešní Changsha 長沙), avšak vrátil se poté zpět do Xuanchengu, neboť cesta se údajně odehrála v roce 496. (Mather 2003: 269 – 272) Jisté však je, že o této epizodě se nedočteme v Xie Tiaově oficiálním životopise, a tudíž na ní lze ilustrovat, po jak tenkém ledě se pohybujeme, když se snažíme o rekonstrukci životního osudu básníka podle jeho vlastních básní.

既從陵陽釣, Již jsem následoval lingyangského [poustevníka] a chytal ryby,
掛鱗驂亦螭。držel se šupin a přepřáhl rudé draky.

方尋桂水源, Teď se chystám vydat k pramenům řeky Gui,
謁帝蒼山垂。navštívit božstvo na svahu hory Cangshan.

辰哉且未會, [Ten] čas ještě nenastal,

乘景弄清漪。hned z rána si jdu zahrát s čirými vlnkami.

瑟汨瀉長淀, Zurčení vody se line, zalévá daleké mělčiny,

潺湲赴兩岐。rychle uhání k místům, kde se proud rozděluje.

輕蘋上靡靡, Jemný okřehek nahoře pluje v jednom houfu,

雜石下離離。avšak rozličné skaliska níže jsou jasně rozlišeny.

寒草分花映, Podzimní traviny zřetelně se odrážejí proti květinám,

戲鮪乘空移。a hrající si jeseteři se pohybují a vyskakují do vzduchu.

興以暮秋月, Raduji se z měsíce na konci podzimu,

清霜落素枝。jasná jinovatka padla bílé opadalé větve.

魚鳥餘方翫, Právě si hrají s rybami a ptáky -

纓綏君自縻。sám si můžeš za to, že jsi přijal úřad!

及茲暢懷抱, Když jsem zde, budu se ze všech sil radovat,

山川長若斯。 takové jsou zkrátka hory a řeky!

Básník v prvních dvou dvojverší říká, že již okusil poustevnického života v Xuanchengu a nyní se chystá odplout na jiné podobné místo. Než vyrazí na dlouhou cestu za novými povinnostmi i radostmi, vyjel si na projížďku po Klikaté bystřině. Následující verše jsou popisem krajiny, jak ji pozoruje během své plavby ve člunu. Popisu dodává na působivosti použití jednotlivých detailů – zvuků, pohybů i barev, které působí na smysly čtenáře. Zobrazení vody a všeho, co se v ní děje, je názorným příkladem potěšení z krásy přírody.

V předposledním dvojverší básník vytváří jakýsi dialog se sebou samým. Klade proti sobě na jedné straně „hru s rybami a ptáky“, což je symbol svobodného poustevnického života a na druhé straně rozhodnutí přijmout úřad v kraji kolem řeky Xiang. Závěr básně vyznívá poněkud skepticky a rezignovaně.

3.4 Xuanchengská báseň – zátiší

Mezi básněmi věnovanými přírodě se objevuje v této části Xie Tiaovy tvorby také méně obvyklá „Píseň podzimního bambusu“ (*Qiū zhú qū* 秋竹曲).

Ta je řazena do kategorie básní – zátiší.

娟娟綺窗北，Krásně roste na severní straně od mého ozdobeného okna,

結根未參差。pokládá své kořeny bez uspořádání.

從風既嫋嫋，Ohýbá se ve větru a krouží,

映日頗離離。září na slunci a lehce lze rozlišit.

欲求棗下吹，Přál by si najít [píšťalku] a zahrát „Pod datlovníkem“,

別有江南枝。jsou jiná „Stébla na jihu od Řeky“.

但能凌白雪，Ale může pozvednout „Bílý sníh“,

真心蔭曲池。[jen ten, jehož] neochvějné srdce stíní zákrut rybníka.

Tato báseň má v našem souboru poměrně zvláštní místo. Je to jedna z pěti básní, které sepsal Xie Tiao se svými přáteli, když byl jmenován do svého nového úřadu ve Xuanchengu. Vznikla skupina pěti „Básní na popěvky rozmanitých témat“ (*Tóng fù zá qūmíng* 同賦雜曲名) a Xie Tiao ji napsal právě na téma bambusu. Ji samotnou je možné zařadit do žánru básní zátiší, neboť splňuje veškeré charakteristiky tohoto žánru. Je opět prostoupená literárními narážkami, které jsou snad ještě častější než v jiných básních, jako by autor chtěl ukázat před přáteli svou erudici.

Báseň otevírá dvojverší, které představuje místo, kde – v okolí básníkovy okna – bambus roste. Následující verše představující sílu, vytrvalost a odolnost této od dávných dob v Číně obdivované rostliny. Bambus je zdrojem inspirace pro množství kulturních odvětví, ale také významný materiál, například na hudební nástroje, což je také zmíněno v básni.¹⁴

Za zmínku stojí, že těmi přáteli, kteří s ním skládali básně, jsou z velké části úředníci, které se smutkem vyprovází v jedné z předchozích básní. Například

¹⁴ Bambusu a jeho místu v čínské kultuře se podrobně věnuje kniha: Lubor Hájek (2002) *Bambusy*. Praha: Dharmagaia.

Jiang z armádní kanceláře je spojován s básní „Jasná voda“ (*Lù shuǐ qū* 淩水曲) nebo Zhu synovsky oddaný a neúplatný s básní „Bílý sníh“ (*Bái xuě qū* 白雪曲).

4. Závěr

Období druhé poloviny pátého století je určitým mezníkem v oblasti čínské klasické poezie a stalo se důležitým zdrojem inspirace pro básníky dynastie Tang. Nové pohledy na vyvažování tónů a jejich užití v básních, jejichž iniciátorem byl také Xie Tiao, se trvale zapsaly do dějin čínské literatury. Je to však také přírodní lyrika, které Xie Tiao dal nový impuls do dalšího vývoje. Na rozdíl od songských předchůdců Xie Tiaovy přírodní básně plynou s velkou lehkostí a bez zbytečné těžkopádnosti. Xuanchengská tvorba je nejvíce reprezentativním vzorkem tohoto jeho přístupu, protože v klidu od hlavního města se mohl plně soustředit na tvorbu. Důležitost tvorby z tohoto místa je patrná i ze jména, pod kterým je znám v čínských literárních dějinách – jako Xie Xuancheng 謝宣城.

V předchozí kapitole jsme naznačili možnosti rozdělení přírodních námětů v básních. Toto rozdělení si neklade nárok na absolutní neměnnost, avšak jsou z něj patrné určité tendence. Xie Tiaova příroda je ve velké části básní jen určitým motivem, jedním z mnoha střípků mozaiky, který tvoří básnický celek. Jen v několika básních je příroda ústředním tématem básně. Většinou je přírodní námět zastíněn jinými tématy – ať již se jedná o loučení s přítelem, smutek z odloučení od milované ženy, popisem cesty a podobně. Avšak příroda vždy hraje svou nezastupitelnou roli, která tkví ve zprostředkování básníkovy souznění s přírodou. Básník přírodu rád pozoruje, avšak jen velmi málo je ochotný opustit pohodlí svého domova a přírodu procítit také v ní samotné. Xie Tiao je básník, kterého příroda okouzluje a inspiruje, avšak z domácího pohodlí. V tomto dvojakém vztahu k přírodě se promítá i jeho postoj k poustevnictví a úřadu. Xie Tiaoův jazyk je plný literárních narážek a her se slovy. Jejich nezvyklým užitím dokázal vytvořit neopakovatelné verše, které jsou obdivovány po generace.

Prameny a literatura

Edice Xie Tiaovy tvorby

Cao Rongnan 曹融南 ed. (1991). *Xie Xuancheng ji jiao zhu* 谢宣城集校注. [Xie Xuanchengovy básně s komentářem] Shanghai: Shanghai guji chubanshe.

Du Xiaoqin 杜晓勤 ed. (2011) *Xie Tiao Yu Xin shi xuan* 谢朓庾信诗选 [Vybrané básně Xie Tiaoa a Yu Xina]. Beijing. Zhunghua shuju.

Ostatní prameny

Král, Oldřich (1971). *Tao: texty staré Číny*. Praha: Československý spisovatel.

Mather, Richard B. (2003) *The Age of Eternal Brilliance. Volume Two*. Leiden: Brill.

Vochala, Jaromír (2004). *Čchü Jüan. Z čchuských písní*. Praha: BB art.

Ryšavá, Marta; Hiršal, Josef (1966). *Tchao Jüan-ming. Návraty*. Praha: Odeon.

Xiao Zixian 蕭子顯 (1997). *Er shi si shi. [Ce] 5., Nan Qi shu*. 二十四史. 南齊書. Beijing : Zhonghua shuju.

Zhong Rong 鍾嶸 (1992). *Zhong Rong Shipin jianzheng gao* 鍾嶸詩品箋證稿 [Komentované a ověřené rukopisy Zhong Rongova Hodnocení poezie]. Taipei: Zhongyang yanjiuyuan Zhongguo wen zhe yanjiusuo.

Slovníky a databáze

<http://tls.uni-hd.de/>

<http://www.zdic.net/>

Sekundární literatura

Cai_Zong-qi (2008). *How to read Chinese poetry : a guided anthology*. New York: Columbia University Press.

Cao Daoheng 曹道衡 (1998). *Nanbeichao wenxue shi* 南北朝文学史. Beijing: Renmin wenxue chubanshe.

Cao Xu 曹旭 (2010). *Zhu lin qi xian* 竹林七贤 [Sedm mudrců z bambusového háje]. Beijing: Zhonghua shuju.

Fairbank, J. (2004). *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Hrubý, Jakub (2007). *Sima - vládnoucí rod dynastie Jin (265-420): mocenské postavení knížat z císařského rodu a role, kterou sehrála v dějinách dynastie*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky.

Chang Hsin-chang (1977). *Nature Poetry*. New York: Columbia University Press.

Cheng, Anne (2006). *Dějiny čínského myšlení*. Praha: Dharmagaia.

Kang-i Sun Chang 孫康宜 (1986) *Six dynasties poetry*. Princeton : Princeton University Press.

Kang-i Sun Chang 孫康宜, Owen, Stephen (2010). *The Cambridge History of Chinese Literature*, I / II. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Lin Wen-yüeh 林文月 (1999). *Devět zastavení s čínskou básní*. Praha: Dharmagaia.

Liščák, Vladimír (2008). *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*. Praha: Libri.

Lomová, Olga (1995). *Čítanka tangské poezie*. Praha: Karolinum.

Lomová, Olga (1999). *Poselství krajiny: obraz přírody v díle tchangského básníka WangWeje*. Praha: Dharmagaia.

Lomová, Olga; Ślupski, Zbigniew (2006). *Úvod do dějin čínského písemnictví. Díl I. – Dynastie Shang až období Válčících států*. Praha: Karolinum.

Lomová, Olga; Ślupski, Zbigniew (2009). *Úvod do dějin čínského písemnictví. Díl II. – Dynastie Qin a Han*. Praha: Karolinum.

Olga Lomová (2003). „Yongming Style Poetry: The Dream of Harmony and Beauty.“ In *Recarving the Dragon: Understanding Chinese Poetics*. Studia Orientalia Pragensia XXIII. Praha: Karolinum.

Nienhauser, William H (1998). *The Indiana companion to traditional Chinese literature*. Bloomington ; Indianapolis : Indiana University Press.

Xu Shu'an, Olivová, Lucie (2000). *Vývoj správního systému v Číně*. Praha: Karolinum.

Příloha

Překlady vybraných básní

Na cestě do Xuanchengské komanderie, z Nového lesa směrem k Prkennému mostu
之宣城郡出新林浦向板桥

江路西南永，Plavba na jihozápad trvá věčně,
歸流東北鰲。když zpětný proud uhání k severovýchodu.
天際識歸舟，Na obzoru poznávám lodi vracející se k domovu
雲中辨江樹。a v mlze rozeznávám stromy u řeky.
旅思倦搖搖，Myšlenky na cestách se vyčerpávají stálým zmítáním,
孤遊昔已屢。osamělé putování, ta [zažil jsem] již několikrát.
既歡懷祿情，Radoval jsem se z toho, jak jsem myslel na úřad,
複協滄洲趣。a zároveň se teď cítím v harmonii s náladou kraje poustevníků.
囂塵自茲隔，Od této chvíle budu odloučen od křiku a prachu,
賞心于此遇。na tomto místě potkám přítele.
雖無玄豹姿，Třebaže nejsem tak krásný jako černý levhart,
終隱南山霧。až do konce zůstanu schovaný v mlhách Jižní hory.

Zakládání příbytku
治宅

結宇夕陰街, Já postavil jsem obydlí v ulici Nočního stínu
荒幽橫九曲。opuštěné a skryté, za devíti záhyby [řeky].
迢遞南川陽, Daleko na severním břehu Jižní říčky,
迤邐西山足。vine se u nohou Západní hory.
闢館臨秋風, Otevřenou halou čelím podzimnímu větru,
敞窗望寒旭。otevřeným oknem sleduji mrazivé svítání.
風碎池中荷, Vítr drtí lotosy v rybníku,
霜翦江南菼。jinovatka stříhá zelený bambus [rostoucí] jižně od řeky.
既無東都金, Když už není zlato z Východního hlavního města,
且稅東皋粟。tedy zaplatím daně v zrní z Východní bažiny.

V poustevnické pracovně sleduji skutečnost
高齋視事

餘雪映青山，Zbytky sněhu prozařují zelenající se kopce,
寒霧開白日。chladivá mlha se rozpouští pod slunečním svitem.
曖曖江村見，Nezřetelné, nezřetelné - vesničky u řeky se objevují,
離離海樹出。roztroušené obrysy stromů vystupují u jezerního břehu.
披衣就清盥，Oblékám oděv a odcházím se umýt do čisté lázně,
憑軒方秉筆。opřený o balustrádu, teprve беру štětec.
列俎歸單味，Od kupy pochoutek jsem přišel k prostým chutím,
連駕止容膝。místo skupiny kočárů (se mohu spolehnout jen na) svá kolena.
空為大國憂，Jaká marnost! Trápit se správou velké země,
紛詭諒非一。kde zmatek a klam není ojedinělý.
安得掃蓬徑，Jak mám zamést venkovskou pěšinu
銷吾愁與疾。a rozptýlit tak smutek a bolest?

Z výšky [sídla] Xuanchengské komanderie vyhlížím do dálky
宣城郡内登望

借問下車日，Ptáš se, kdy jsem se ujal úřadu?
匪直望舒圓。Wang Shuových okruhů uběhl nespočet.
寒城一以眺，Z mrazivých hradeb stále zírám do dálky,
平楚正蒼然。koruny stromů se právě zelenají.
山積陵陽阻，Hory se shlukují do Lingyangské bariéry,
溪流春穀泉。říčka [vytéká] z pramenů Jarního údolí.
威紆距遙甸，Nepřetržitě se klikatí a vzdaluje po odlehlých oblastech,
巉岬帶遠天。strmé skály se spojují s dalekými nebesy.
切切陰風暮，Hučí, hučí, noční vítr od hor!
桑柘起寒煙。Nad morušemi se zvedá chladný dým.
悵望心已極，Lítostivě se dívám, [mé] srdce je už na pokraji.
惝怳魂屢遷。Zklamaná, [má] duše je z početných přesunů.
結髮倦為旅，Jsem vyčerpaný cestováním od chvíle, co jsem si svázel vlasy.
平生早事邊。Celý život sloužím při hranicích.
誰規鼎食盛，Kdo [by mohl žádat] kotlík plný jídla?
寧要狐白鮮。Chci snad vzácný liščí bělostný [kožich]?
方棄汝南諾，Právě jsem odhodil svolení od runanského [správce]
言稅遼東田。a v polích Liaodongu budu platit daně.

V klidu sedím v poustevnické pracovně v [úřadovně] komanderie – odpověď panu Lüovi
z právního úřadu

郡內高齋閒望答呂法曹

結構何迢遞, Jak odlehlá a vznešená je tato stavba, kterou jsem postavil,
曠望極高深。 když se rozhlédnu doširoka, [cítím se] povznesen a [pronikám do]
hloubky.

窗中列遠岫, V okně se mi řadí vzdálené vrcholky hor,
庭際俯喬林。 vysoké stromy sklání své koruny na nádvoří.

日出眾鳥散, Když vyjde slunce, hejno ptáků se rozletí,
山暝孤猿吟。 jak hora potemňuje, osamělí gibboni začnou naříkat.

已有池上酌, U jezírka už mám víno k pití,
復此風中琴。 a ještě k tomu [hraji] na citeru ve větru.

非君美無度, Nebýt Vás, kterého krása je nezměrná,
孰為勞寸心。 kdo by se kvůli mně namáhal [a psal mi básně]?

惠而能好我, Jste laskavý a můžete mě mít rád,
問以瑤華音。 ptal jste se na mě v [básni] se zvukem nefritového květu.

若遺金門步, Jestliže odejdete skrz Zlatou bránu,
見就玉山岑。 uvidíte [mě] na vrcholku Nefritové hory.

Toulám se pohořím Jingting
遊敬亭山

茲山互百里， Toto pohoří se táhne na tisíc li,
合沓與雲齊。 ční do výše, kde se spojuje s oblaky.
隱淪既已託, “Skrytí a zmizelí“ již [zde] našli útočiště,
靈異居然棲. “zázrační a podivní“ [tu našli] bezpečné hnízdo.
上干蔽白日, [Hora] vysoko ční, zakrývá zářící slunce,
下屬帶迴谿. dole navazuje na vinoucí se potok.
交藤荒且蔓, Propletené révy [vše] pokrývají a šíří se,
樛枝聳復低. zprohýbané větve ční a znovu klesají.
獨鶴方朝唳, Osamělý jeřáb právě za svítání křičí,
飢鶻此夜啼. hladové veverky celou tuto noc nařikaly.
渌雲已漫漫, Linoucí se oblaka se už rozšířily všude,
夕雨亦淒淒. večerní déšť je také temný a studený.
我行雖紆組, V mém životě, ačkoliv jsem získal úřady,
兼得尋幽蹊. také hledám skryté stezky.
緣源殊未極, Jdu proti proudu k pramenu, ale ani zdaleka jsem jej ještě nedosáhl,
歸徑窅如迷. cesta pro návrat je nepoznatelná, jako bych se ztratil.
要欲追奇趣, Kdo si přeje dostihnout neobyčejné,
即此陵丹梯. tak takto vystoupám na rumělkové schody!
皇恩竟已矣, Císařská náklonnost nakonec skončí,
茲理庶無睽. obávám se, že tato pravda není daleko.

Obětuji v chrámu na hoře Jingting
祀敬亭山廟

翦削兼太華, Ostříhané a vytesané [svahy se podobají] hoře Taihua,
崢嶸跨玄圃。vysoko čnící [vrcholek] překrývá legendární zahrady.
貝闕視阿宮, Ze strážních věží shlíží na palác E,
薜帷陰網戶。závěsy stíní síťované dveře.
參差時未來, Vybírám čas, ještě nenastal,
徘徊望澧浦。váhám a dívám se na řeku Li.
椒糝若馨香, Koření a obětní rýže [voní] jako kadidlo,
無絕傳終古。nikdy nepřestanou, setrvají na věky.

Zimního večera odpočívám od úředních záležitostí
冬日晚郡事隙

案牘時閒暇, Mezi oficiálními povinnostmi se občas vyskytnou i chvíle na odpočinek,

偶坐觀卉本。sedím a pozoruji rostliny a dřeviny.

颯颯滿池荷, Lotosy zaplňující rybník šustí [ve větru],

脩脩蔭窗竹。bambus stínící mé okno se ztepile tyčí vzhůru.

簷隙自周流, Na zápraží svobodně chodím kolem,

房櫳閒且肅。a [také] za mřížkami v oknech [cítím se] svobodně.

蒼翠望寒山, Skrz tmavě zelené sleduji zimní hory,

崢嶸瞰平陸。z vysoko čnicích shlížím na rovné pláně.

已惕慕歸心, Mé srdce prahnoucí po návratu domů, je již ztrápené,

復傷千里目。a také mé oči se trápí [z toho jak vyhlížejí na] tisíce li.

風霜旦夕甚, Vítr a mráz je s každým úsvitem a soumrakem silnější,

蕙草無芬馥。orchideje už nemají intenzivní vůni.

雲誰美笙簧, Kdo říká, že za krásnou považuji hudbu [u dvora]?

孰是厭邁軸。Kdo je tím, kdo si oškliví hladovění a nemoci?

願言稅逸駕, Toužím, abych mohl odpřáhnout chvátající kočár

臨潭餌秋菊。a u jezera hodovat u podzimních chryzantém.

Ze zadní studovny vyhlížím do dálky
後齋迴望

高軒瞰四野，Z vysokého okna napínám zrak na krajinu do čtyř směrů，
臨牖眺襟帶。vykloním se z okna a vhlížím k svrškům [hor] a opaskům [řek].
望山白雲裡，Hledím na hory v bílých mracích，
望水平原外。hledím k řekám za planinou.
夏木轉成帷，Letní stromy se proměňují v závěsy，
秋荷漸如蓋。podzimní lotos je stále více jako baldachýn.
鞏洛常睠然，Gong a Luo – pořád k nim chovám hluboké city，
搖心片懸旆。mé váhající srdce je jako kymácející prapor.

Nově postavené severní okno, skládám [variaci] v souladu [s básní] pomocníka Hea
新治北窗和何從事

國小暇日多, V malém státě je mnoho volných dní,
民淳紛務屏。 a je-li lid čestný, nepříjemné povinnosti jsou zavrhnuty.
闢牖期清曠, Otevírám okno a s nadějí se dívám k „jasnému a rozlehlému“,
開簾候風景。 vytáhnu roletu a počkám na [krásnou] scenérii.
泱泱日照溪, Rozlévá se doširoka slunce, jak zrcadlí se v řece,
團團雲去嶺。 vzdouvají se, vzdouvají oblaka, jak opouštějí horský hřbet.
岿巍蘭櫟峻, Vysoké a prudké magnoliové trámy ční nade mnou,
駢闐石路整。 bok po boku kamenité cesty vedou rovně.
池北樹如浮, Stromy na sever od jezírka jakoby pluly,
竹外山猶影。 za bambusem jako by byly stíny hor.
自來彌弦望, Od [tvého] příjezdu, uběhl plný měsíční cyklus,
及君臨箕穎。 tobě na blízku [jsem viděl] horu Qi a řeku Ying.
清文蔚且詠, Průzračný text - nádherný a melodický,
微言超已領。 slůvka se skrytými významy - krásné a příkladné.
不見城壕側, Neuvidím tě u hradeb města a příkopu,
思君朝夕頃。 ale budu na tebe myslet od rána do večera.
回舟方在辰, Ve chvíli, kdy tvá loď právě odplouvá,
何以慰延頸。 čím utěším svou touhu po vzdalujícím se příteli?

Ležím nemocen v komandarii, podávám zprávu nadřízenému Shenovi
在郡臥病呈沈尚書

淮陽股肱守，[Po způsobu] Huaiyangského správce sloužím v provincii,
高臥猶在茲。ležím vysoko, a přece jako bych byl zde.
況復南山曲，A navíc, jak se zákoutí Jižních hor,
何異幽棲時。liší od poustevnického života?
連陰盛農節，Dennodenní déšť dal bohatou úrodu,
簠簋聚東菑。pláštěnky z rákosí a bambusové klobouky se shromažďují na
východním poli.
高閣常晝掩，Kancelář je během dne stále zavřená,
荒階少諍辭。na zarostlých schodech je pramálo hádek.
珍簟清夏室，Vzácné bambusové rohože chladí v letních pokojích,
輕扇動涼颺。lehký vějíř rozdmýchá chladivý vánek.
嘉魴聊可薦，Skvostný cejn může být prozatím obětován,
綠蟻方獨持。[číska] „zelených mravenců“ sám právě svírám v ruce.
夏李沉朱實，Letní švestky – namočená rumělková dužina,
秋藕折輕絲。podzimní lotosové kořínky praskají v jemné vlásy.
良辰竟何許，Kdy už konečně nastane „dobrý okamžik“?
夙昔夢佳期。Ve dne v noci sním o krásných časech.
坐嘯徒可積，Sedím a pískám – jen toho jsem schopen,
為邦歲已替。ačkoli zde vládnu již po dobu jednoho roku.
弦歌終莫取，Nikdy se neuchylyji k hudbě [a obřadům],
撫機令自嗤。a jak se opírám o podhlavník, musím se sám sobě smát!

Za západu slunce smutně se rozhlížím
落日悵望

昧旦多紛喧, Za rozbřesku [je] mnoho zmateného hluku,
日晏未遑舍。[a dokonce] ani když den postoupí, nepřestane.
落日余清陰, Po západu slunce zůstává příjemný chládek,
高枕東窗下。[ležím na] vysokém podhlavníku pod jižním oknem.
寒槐漸如束, Zimní jerlín postupně vypadá jako svázaný,
秋菊行當把。podzimní chryzantémy se blíží době sběru.
借問此何時, Mohu se zeptat – jaká je toto [roční] doba?
涼風懷朔馬。Chladný vítr prahne po severním koni.
已傷慕歸客, Už zarmoucený pro tuláka, který touží po návratu,
復思離居者。také myslím na ty, kteří nežijí se mnou.
情嗜幸非多, Mých pocitů a tužeb je naštěstí nemnoho,
案牘偏為寡。úřední povinnosti jsou podivuhodně řídké.
既乏瑯琊政, Od dob co postrádám vládu [guvernéra oblasti] Langya,
方憩洛陽社。odpočinu si ve vsi u Luoyangu.

Postrádám starou přítelkyni
懷故人

芳洲有杜若, Na Voňavém ostrůvku se rozprostírá kopytník,
可以贈佳期。kde mohu dostat jako dar šťastné datum [svého návratu].
望望忽超遠, Dívám se, dívám se nepřítomně do nekonečných dálek,
何由見所思。jak mohu spatřit tu, po které toužím?
我行未千里, Neurazil jsem ani tisíc li,
山川已間之。a hory a řeky leží mezi námi.
離居方歲月, V odloučení žijeme už rok a déle,
故人不在茲。moje dávná přítelkyně není tady.
清風動簾夜, V nocích kdy jemný vánek posune roletou,
孤月照窗時。nebo kdy osamělý měsíc svítí do okna.
安得同攜手, Kde se můžeme společně chytit za ruce,
酌酒賦新詩。připít si a napsat nové básně?

Doprovázení Jianga z armádního úřadu, Tana správce záznamů a Zhua Synovsky oddaného a neúplatného, při jejich návratu do hlavního města

送江兵曹檀主簿朱孝廉還上國

方舟泛春渚，V lodi plující kolem jarních ostrůvků，

攜手趨上京。ruku v ruce pospícháte k hlavnímu městu.

安知慕歸客，Jak [bys mohl] pochopit tuláka, co touží po návratu [domů].

詎憶山中情。Vzpomeneš si na to, jaké pocity člověk prožívá v horách?

香風蕊上發，Z květů vychází voňavý vánek，

好鳥葉間鳴。krásní ptáčky mezi listím zpívají.

揮袂送君已，Zamávám, již jsem vás doprovodil.

獨此夜琴聲。Jsem už sám, tuto noc se zvukem citery.

Píseň podzimního bambusu
秋竹曲

娟娟綺窗北，Krásně roste na severní straně od mého ozdobeného okna,
結根未參差。pokládá své kořeny bez uspořádání.
從風既嫋嫋，Ohýbá se ve větru a krouží,
映日頗離離。září na slunci a lehce lze rozlišit.
欲求棗下吹，Přál by si najít [píšťalku] a zahrát „Pod datlovníkem“,
別有江南枝。jsou jiná „Stébla na jihu od Řeky“.
但能凌白雪，Ale může pozvednout „Bílý sníh“,
貞心蔭曲池。[jen ten, jehož] neochvějné srdce stíní zákrut rybníka.

Doprovázím [přítele] a loučíme se u říčky
臨溪送別

悵望南浦時，Se smutkem se díváme na chvíli [loučení] u Jižního břehu
徙倚北梁步。a stále váháme, jak procházíme Severní most.
葉上涼風初，Listy padají, zvedá se chladivý vítr,
日隱輕霞暮。slunce je skryté, červánky se nachýlily k večeru.
荒城迴易陰，Zbořené hradby se v dálce zdají lehce zamlžené,
秋溪廣難渡。podzimní říčka je široká, je obtížné ji přejít.
沫泣豈徒然，Potoky slz – jsou snad zbytečné?
君子行多露。na tvé cestě, pane, je mnoho rosy.

V harmonii s básní „Procházka zahradou“ od obětníka Shena
和沈祭酒行園

清淮左長薄, Čistá Huai teče východně od „Sáhodlouhé houštiny“,
荒徑隱高蓬。zarostlá pěšina skrývá vysoko čnící [dům] s došky.
回潮旦夕上, Příliv každé ráno a večer stoupá,
寒渠左右通。jako chladivý příkop propojuje východ a západ.
霜畦紛綺錯, Jinovatkou pokryté pěšiny se křižují a proplétají,
秋町鬱蒙茸。podzimní cesty jsou zasmušilé a zarostlé travou.
環梨縣已紫, Kulaté hrušky volně visí a již rudnou,
珠榴折且紅。perlová granátová jablka praskají a zbavují se červeně.
君有棲心地, Vy máte místo, kde si může odpočinout vaše srdce,
伊我歡既同。vaše i moje radosti jsou stejné.
何用甘泉側, Jaká potřeba je k žití u Sladkých pramenů,
玉樹望青蔥。kde na nefritových stromech můžeme vidět cibulovou zeleň?

Chystám se putovat k řece Xiang a vydat se kolem Klikaté bystřiny
將游湘水尋句溪

既從陵陽釣, Již jsem následoval lingyangského [poustevníka] a chytal ryby,
掛鱗驂亦螭。držel se šupin a přepřáhl rudé draky.
方尋桂水源, Teď se chystám vydat k pramenům řeky Gui,
謁帝蒼山垂。navštívit božstvo na svahu hory Cangshan.
辰哉且未會, [Ten] čas ještě nenastal,
乘景弄清漪。hned z rána si jdu zahrát s čirými vlnkami.
瑟汨瀉長淀, Zurčení vody se line, zalévá daleké mělčiny,
潺湲赴兩岐。rychle uhání k místům, kde se proud rozděluje.
輕蘋上靡靡, Jemný okřehek nahoře pluje v jednom houfu,
雜石下離離。avšak rozličné skaliska níže jsou jasně rozlišeny.
寒草分花映, Podzimní traviny zřetelně se odrážejí proti květinám,
戲鮪乘空移。a hrající si jeseteři se pohybují a vyskakují do vzduchu.
興以暮秋月, Raduji se z měsíce na konci podzimu,
清霜落素枝。jasná jinovatka padla bílé opadalé větve.
魚鳥餘方翫, Právě si hrají s rybami a ptáky -
纓綏君自縻。sám si můžeš za to, že jsi přijal úřad!
及茲暢懷抱, Když jsem zde, budu se ze všech sil radovat,
山川長若斯。takové jsou zkrátka hory a řeky!